

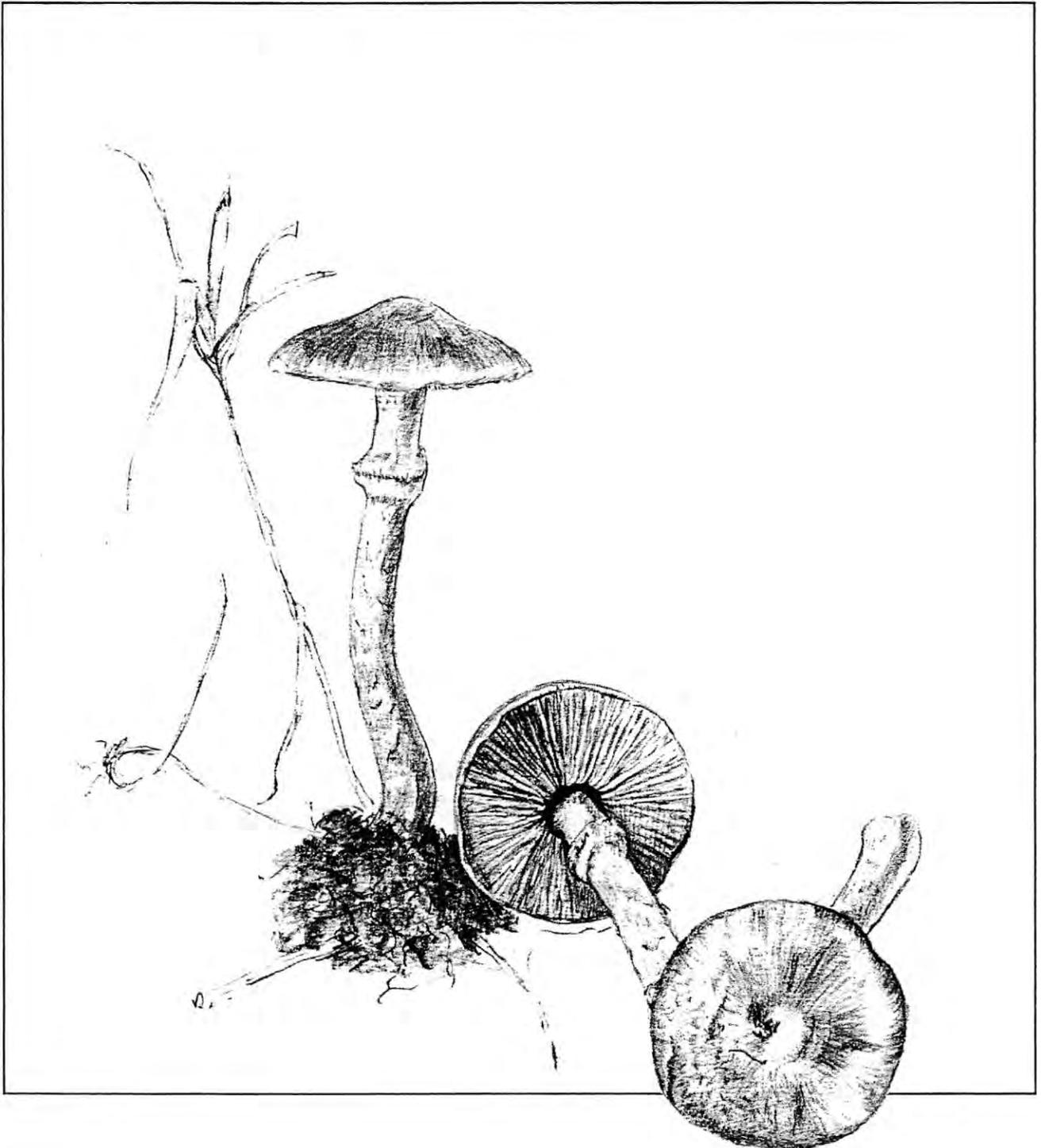
AMK

Mededelingen

Mededelingen van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring
15 september 2003

verschijnt driemaandelijks
2003.3

Inhoud AMK Mededelingen 2003.2

A. de Haan	
Editoriaal	57
H. De Meulder	
Onderzoek naar het voorkomen van paddestoelen op Lisdodde (<i>Typha</i>) (deel 2)	58
H. Mervielde	
Een niet alledaagse vondst op slaapmos: <i>Arrhenia retiruga</i> (Bull. :Fr.) Redhead	65
K. Van de Put	
Exit <i>Bovista pusilla!</i>	67
T. Stijve	
Paddestoelen op schilderijen	72
Enkele nieuwe of interessante soorten voor Funbel 2002 Deel 1	74
P. Holemans	
Nieuwtjes uit de bibliotheek	76
Opstellen excursieprogramma 2004	76
K. Van de Put	
Nieuwtjes uit de recente tijdschriften	77
Vlaamse paddestoelenkijkdag 19 oktober	79
Paddestoelentoonstelling in het Peerdsbos 11 en 12 oktober 2003	80
Paddestoelentoonstelling van de Cercle Mycologique de Bruxelles	80
Educatieve avonden	80
Excursie Russulawerkgroep	80

Redactie AMK Mededelingen

I. Antonissen, A. de Haan, A. De Kesel, H. De Meulder, F. Dielen, J. Gelderblom, J. Schavey, K. Van de Put, E. Vandeven, J. Volders, R. Walley
 Eindredactie & vormgeving: H. Hendrickx, Dalweg 16, 2328 Meerle, tel.: 03/3158769
 Verzending: H. De Meulder, Verenigde Natieslaan 131, 2660 Hoboken

Richtlijnen voor auteurs van artikels in AMK Mededelingen

Alle leden van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring hebben het recht te publiceren in AMK Mededelingen. Artikels kunnen ingestuurd worden zowel in duidelijk handschrift als getikt. Teksten op diskette van 3.5" of verzonden per e-mail zijn ook van harte welkom.

Alle artikels moeten naar Harrie Hendrickx, Dalweg 16, 2328 Meerle e-mail: harrie.hendrickx@skynet.be gezonden worden, **ten laatste zes weken voor het verschijnen.**

Figuren in inkt mogen maximaal 16,6 cm x 23,4 cm groot zijn, inclusief maatstrepen en nummering van de tekeningen. Grotere tekeningen zullen verkleind of versneden worden. De figuren worden best voorzien van een maatstreep om de afmetingen aan te duiden. Vermeld steeds naam en adres van de auteur.

Omslagfiguur: *Tricholoma cingulatum*, Geringde ridderzwam, door Pascale Holemans

ISSN 0771-9884

wettelijk depot: BD 36771

verantwoordelijke uitgever en eindredactie: H. Hendrickx, Dalweg 16, 2328 Meerle

AMK Mededelingen wordt gerealiseerd met steun van het Provinciebestuur van Antwerpen

Editoriaal

André de Haan

Hoe meer glunderende gezichten van weermannen des te somberder deze van de mycologen. Met schrik in het hart zien ze het seizoen, met o.a. de werkweek, naderen terwijl nog maar eens een zonnige, warme en vooral droge week wordt aangekondigd. En toch werden er tijdens deze uitzonderlijk droge zomer nog verrassingen gevonden: een zeldzame Harpoenzwam, een nieuw Inktzwammetje voor ons land, een moeilijk te benamen Matkopje, enz. Elke excursie vonden de niet te ontmoedigen "hardliners" nog genoeg om zich bezig te houden. Ondertussen hoopten wij, samen met andere minder verslaafde zoonabbidders, op regen.

Tijdens de Ankona-stuurgroepvergadering van 23 juni werd het domein Vrieselhof te Oelegem gekozen voor een multidisciplinair onderzoek met als hoofdthema "Beekvalleien". KAMK zal hieraan binnen de themagroep paddestoelen meewerken. Het project zal op de Ankona-ontmoetingsdag 2004 worden voorgesteld.

Na enkele praktische problemen, die de redactie de nodige kopzorgen en slapeloze uurtjes bezorgde, is *Sterbeekia 23* uit. Toch weer een zeer interessante publicatie met bijdragen over een nieuwe *Oligonema*-soort, met sleutel tot het genus, sleutels en beschrijvingen van drie Ascomyceten-genera en het 9de verslag van de *Cortinarius*-werkgroep.

KAMK werkt mee aan een atlasproject voor Vlaams-Brabant. In een samenwerkingsverband tussen Natuurpunt, Zwam en onze Kring zal KAMK de Funbel-gegevens van een aantal uurhokken rond Leuven (het werkingsgebied van ZWAM) en de gegevens van 20 aandachtsoorten voor de ganse provincie ter beschikking stellen. Verder zullen wij gezamenlijk een aantal minder gekende gebieden bezoeken. Natuurpunt zal de verzamelde gegevens publiceren in een voorlopige verspreidingsatlas voor Vlaams-Brabant.

Meer dan veertig deelnemers schreven in voor onze

werkweek te Heer sur Meuse. Hopelijk zijn ook de paddestoelen van de partij zodat terug de mycologische topper van vorig jaar gehaald wordt.

Op 19 oktober zal onze Kring in het kader van de Vlaamse paddestoelenkijkdag een aantal initiatie-excursies verzorgen in het Provinciaal domein "Prinsenspark" te Retie. De organisatie van deze wandelingen, die tevens dienen ter afsluiting van een paddestoeltentoonstelling "Van Zwammen en Paddestoelen", ligt helemaal bij het personeel van het domein. Het aantal deelnemers is beperkt en men wordt verwacht voor de nodige afspraken contact op te nemen met het Provinciaal domein via het nummer 014/37 91 74.

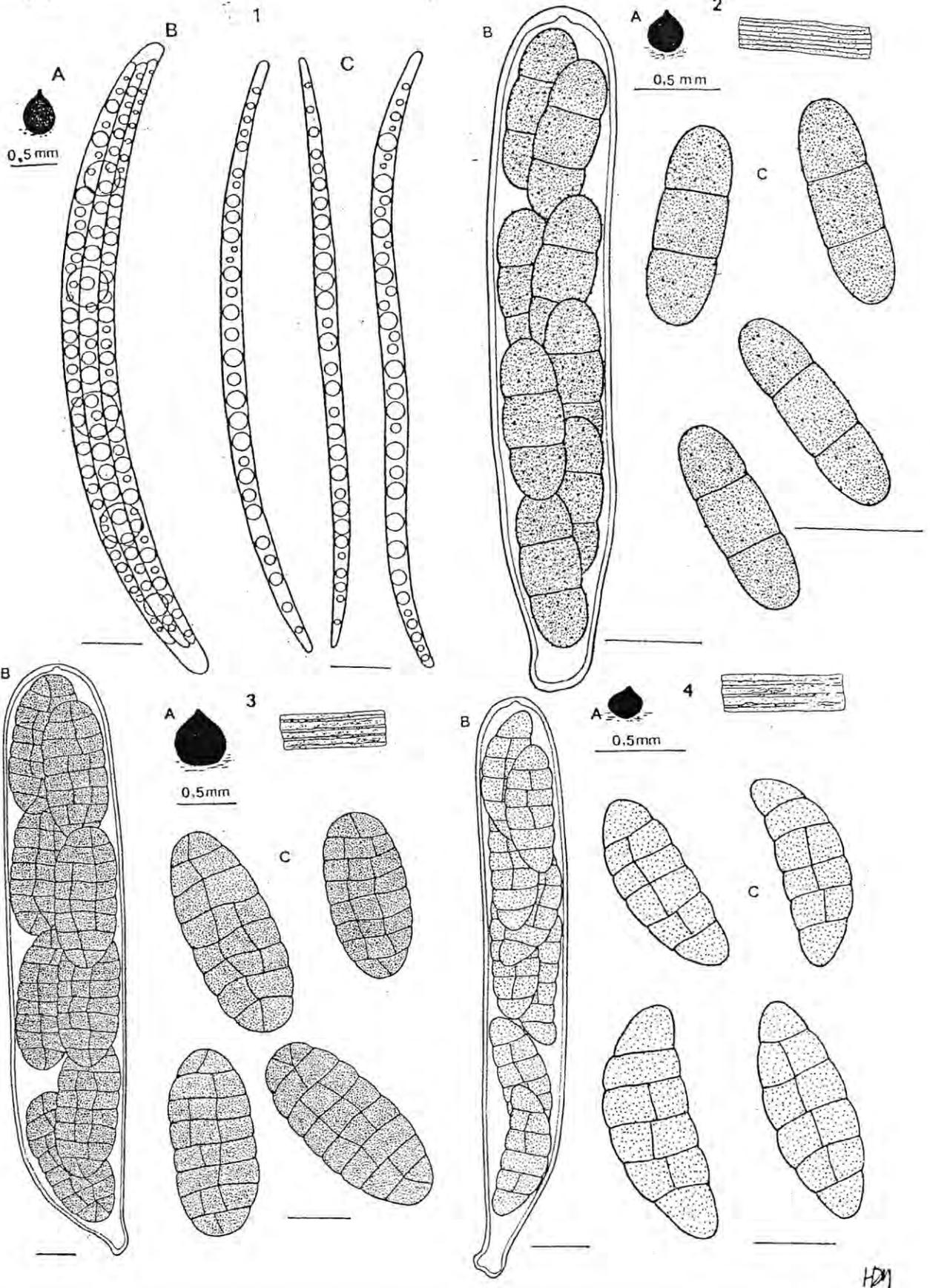
Dat sommigen onder ons ondanks het warme weer het nog kunnen opbrengen monnikenwerk te verrichten verdient toch een vermelding. Reeds meer dan 50.000 gegevens van de, met zorg op fiches, verzamelde literatuurvermeldingen van paddestoelen en myxo's werden in een computerbestand ingevoerd. Deze immense schat aan informatie zal, wanneer de overblijvende gegevens (ongeveer 20.000) ingebracht zijn, via computer ter raadplegen zijn, waardoor soortgericht zoeken in onze bibliotheek een heel stuk vlotter zal gaan.

Op 12 en 13 oktober houden wij onze jaarlijkse tentoonstelling in het Peerdsbos te Brasschaat (zie ook blz. 80). Niet alleen verwacht ik u allen als bezoeker, maar hoop ik op uw hulp bij deze drukke activiteit, zoals bij het aanbrengen van vers materiaal (beperk u hierbij tot één of twee exemplaren per soort), bij het opstellen van de tentoonstelling (vrijdag vanaf 17 u) of bij het rondleiden van het publiek.

Eind augustus verhoorden de weergoden onze volgehouden schietgebedjes en regendansen en nu maar hopen dat wij, met voldoende regen, deze herfst een overvloedige paddestoelengroei kunnen beleven.

Pl.1

Onderzoek naar het voorkomen van paddestoelen op lisdodde (*Typha*) (Deel 2)

Hubert De Meulder
Verenigde Natieslaan 131
B- 2660 Hoboken

Summary

De Meulder H. Investigation of fungi on Reed mace (*Typha*) (part 2). Med. Kon. Antwerpse Mycol. Kring 2003.3: 58-65

Fungi on decaying stems and blades of Reed mace (*Typha*) have been collected in 2001 at different locations in the Antwerp area. Fifty species and 5 Myxomycetes belonging to 38 genera could be identified.

In this second report 12 species are briefly described and illustrated:

Diaportales (*Gaeumannomyces caricis*); Dothideales (*Paraphaeosphaeria michotii*, *Pleospora herbarum*, *P. vagans*, *Pyrenophora typhicola*); Hypocreales (*Gibberella zeae*); Leotiales (*Hysterostegiella typhae*, *Hymenoscyphus calyculus*, *Hyalina rectispora*, *Lachnum carneolum* var. *longisporum*, *L. controversum*, *L. tenuissimum*).

Hyalina rectispora has presumably not yet been recorded for Belgium.

Samenvatting

Tijdens een onderzoek naar het voorkomen van paddestoelen, uitgevoerd in 2001 in het Antwerpse, werden op dode stengels en bladeren van Lisdodde (*Typha*) 50 soorten gevonden, behorende tot 38 geslachten. Ze worden allemaal in het kort beschreven in vier delen van dit artikel, aangevuld met originele macro- en microscopie tekeningen.

Deel 2 bevat 12 soorten behorende tot de volgende ordes: Diaportales (*Gaeumannomyces caricis*); Dothideales (*Paraphaeosphaeria michotii*, *Pleospora herbarum*, *P. vagans*, *Pyrenophora typhicola*); Hypocreales (*Gibberella zeae*); Leotiales (*Hysterostegiella typhae*, *Hymenoscyphus calyculus*, *Hyalina rectispora*, *Lachnum carneolum* var. *longisporum*, *L. controversum*, *L. tenuissimum*).

Hyalina rectispora werd vermoedelijk nog niet eerder in België gevonden.

Beschrijving per soort

13. *Gaeumannomyces caricis* J. Walker

(Plaat 1, figuur 1)

Ascocarpen: ca. 0,3 mm diameter, kogelvormig tot ovaal, nagenoeg geheel in het substraat ingezonken behoudens de kleine papil, verspreid.

←Plaat 1. Fig.1. *Gaeumannomyces caricis*. A: perithecium, B: ascus, C: sporen. Fig.2. *Paraphaeosphaeria michotii*. A: pseudothecium, B: ascus, C: sporen. Fig.3. *Pleospora herbarum*. A: pseudothecium, B: ascus, C: sporen. Fig.4. *Pleospora vagans*. A: pseudothecium, B: ascus, C: sporen.

Maatstreep = 10 μ m

Asci: 104-146 x 10-12 μ m, lang knotsvormig, met afgeronde top, met 8 parallel liggende sporen.

Sporen: 80-140 x 3-4 μ m, smaller wordend naar de afgeronde uiteinden, met vele druppels, glad.

Onderzocht materiaal: op dode, vochtig liggende scheden, Hoboken "polder", IFBL C4.35.21, 8.6.01, De Meulder (BR).

Opmerkingen: kenmerkend voor deze soort zijn de lange, slanke sporen met vele druppels; ze wordt in de literatuur alleen vermeld van Cypergrassen (*Cyperaceae*) maar werd eerder ook reeds gevonden op Pitrus (*Juncus effusus*). Het genus *Gaeumannomyces* vertoont veel gelijkenis met *Ophiobolus* van de *Loculoascomycetes*.

14. *Paraphaeosphaeria michotii* (Westend.)

O.E. Erikss.

Syn.: *Leptosphaeria michotii* (Westend.) Sacc.
(Plaat 1, figuur 2)

Pseudothecia: tot 0,2 mm diameter, subglobuleus, met papillate ostiole, verspreid, donkerbruin.

Asci: 60-85 x 10-15 μ m, cilindrisch-knotsvormig, kort gesteeld, met 8 overlappende, 2-rijige sporen

Sporen: 15-23 x 4,5-6 μ m, subcilindrisch, met ronde einden, lichtjes ingesnoerd aan de 2 septen, zwak wrattig, donker olijfbuin.

Onderzocht materiaal: op dood blad, Boom "De Schorre", IFBL D4.16.22, 25.2.01, De Meulder 149387,07 (BR).

Opmerkingen: de 3-cellige, bruine, iets wrattige sporen zijn kenmerkend voor deze soort. Ze wordt ook nog vermeld als voorkomend op verschillende grassoorten en andere eenzaadlobbigen.

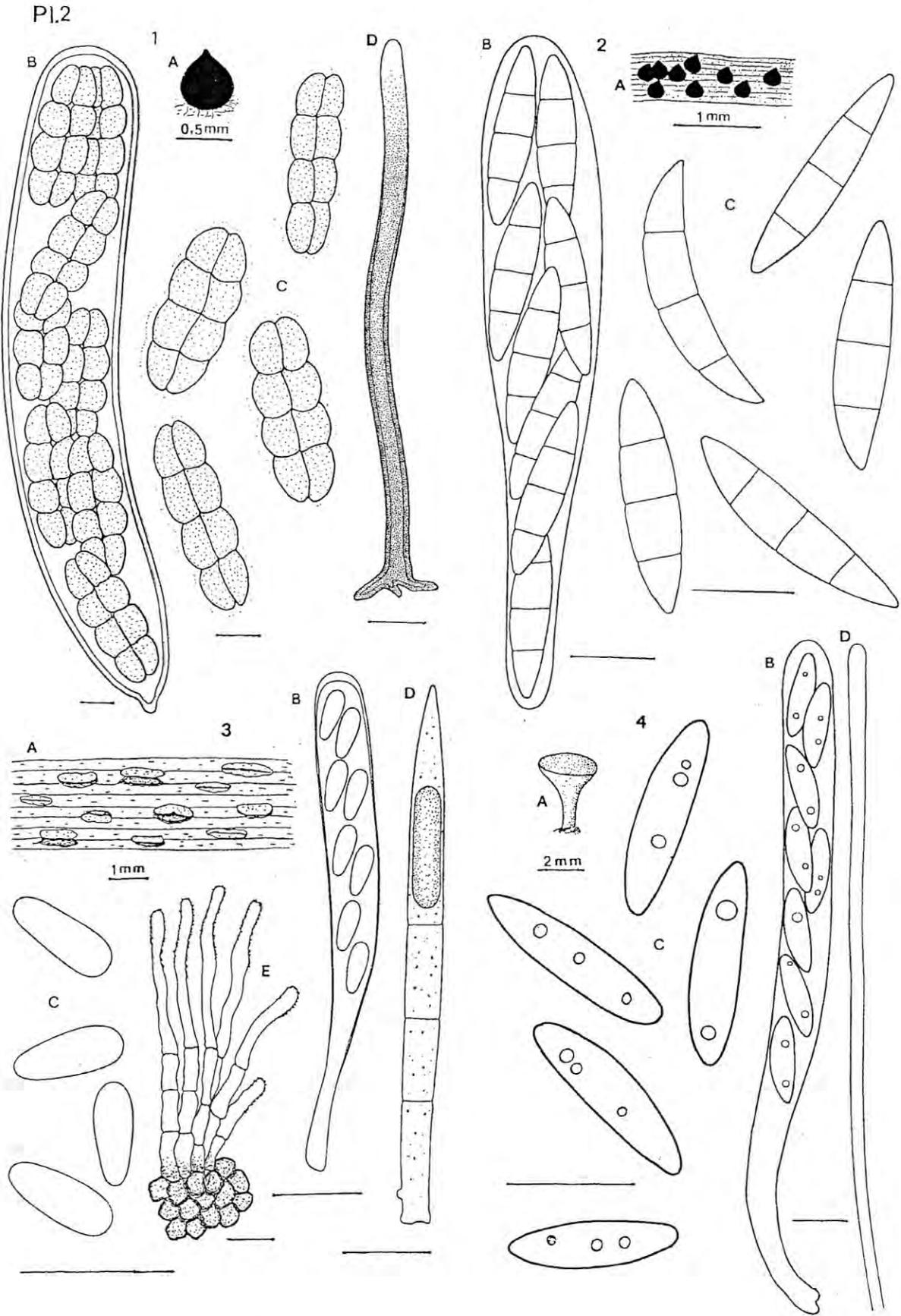
15. *Pleospora herbarum* (Fr.:Fr.) Rabenh.

(Plaat 1, figuur 3)

Pseudothecia: tot 0,5 mm diameter, subglobuleus, glad, zwart, ingezonken behalve de papillate ostiole, verspreid.

Asci: 120-150 x 25-30 μ m, cilindrisch-knotsvormig, breed afgerond aan de top, kort gesteeld, dikwandig, met 8 onregelmatig 2-rijige sporen.

Sporen: 30-40 x 14-16 μ m, elliptisch tot ovaal, met afgeronde basis, 7 dwarsepten, 2 overlangse septen door de centrale segmenten en 1 of 2 door het

HDI

eindsegment, lichtjes ingesnoerd aan de septen, glad, geelbruin.

Onderzocht materiaal: op dode bladeren, Niel "Den Hamel" IFBL C4.55.13, 20.02.01, De Meulder 149331,48 (BR).

Opmerkingen: deze kosmopolitische soort blijkt een van de algemeenste ascomyceten te zijn op dode, stengels van één- en tweezaadlobbigen.

Pleospora-soorten worden vooral gekenmerkt door de dikwandige, bitunicate asci en de gele tot bruine sporen die zowel dwars als overlangs gesepteerd zijn.

16. *Pleospora vagans* Niessl

Syn.: *Phaeosphaeria vagans* (Niessl) O.E. Erikss.

(Plaat 1, figuur 4)

Pseudothecia: 0,2-0,3 mm diameter, globuleus met papillate ostiole, glad, zwart, gedeeltelijk ingezonken, verspreid of in korte rijen tussen de nerven van het substraat.

Asci: 85-115 x 12-17 μm , cilindrisch tot knotsvormig, korte steel, met 8 schuin, overlappende, 1-rijige sporen.

Sporen: 19-28 x 8-9,5 μm , breed spoelvormig, meestal met 5 (soms met 6) dwarsepten en 1 tot meerdere segmenten met 1 overlangse septe, ingesnoerd aan de septen, recht, soms iets gebogen.

Onderzocht materiaal: op vochtig liggende, dode bladeren, Boom "De Schorre", IFBL D4.16.12, 25.2.01, De Meulder 149366,83 (BR).

Opmerkingen: deze soort is zeer algemeen op dode bladeren en stengels van allerlei grassen en andere eenzaadlobbigen (Monocotyledoneae) zoals Zegge (*Carex*), Waterbies (*Eleocharis*) en Lis (*Iris*).

Zie ook "Opmerkingen" bij *P. herbarum*.

17. *Pyrenophora typhaecola* (Cooke) E. Mull.

Syn.: *Pleospora typhaecola* (Cooke) Sacc.

(Plaat 2, figuur 1)

←Plaat 2. Fig.1. *Pyrenophora typhaecola*. A: pseudothecium, B: ascus, C: sporen, D: hyfe. Fig.2. *Gibberella zaeae*. A: perithecium, B: ascus, C: sporen. Fig.3. *Heterostegiella typhae*. A: apothecia, B: ascus, C: sporen, D: parafyse, E: marginale hyfen. Fig.4. *Hymenoscyphus calyculus*. A: apothecium, B: ascus, C: sporen, D: parafyse.
Maatstreep = 10 μm

Pseudothecia: tot 0,5 mm diameter, globuleus, zwart, ingezonken behoudens de kleine papillate ostiole, aan de basis omgeven door bruine haren, soms los liggend op het substraat, verspreid.

Asci: 180-240 x 32-45 μm , cilindrisch tot breed knotsvormig, breed afgerond aan de top, kort gesteeld, opvallend dikwandig, met 8 overlappende, 2-rijige sporen.

Sporen: 46-74 x 21-26 x 12-14 μm , cilindrisch met afgeronde einden, 3 ingesnoerde dwarsepten en 1 overlangse over de hele lengte (soms niet zichtbaar in zijzicht), hyaliene tot bleekgele schede rond de sporen, lichtbruin.

Haren: ca. 76 x 4 μm , aan de top 3,5 μm , dubbelwandig, bruin, top hyalien.

Onderzocht materiaal: op dode, vochtig liggende bladeren en bladscheden, Niel "Niels Broek", IFBL C4.55.31, 7.03.01, De Meulder 149392,12 (BR).

Opmerkingen: deze soort wordt gekenmerkt door de grote, 8-cellige sporen met 3 dwarsepten en 1 overlangse septe over de hele lengte en het voorkomen op Grote lisdodde.

Pyrenophora wordt afgescheiden van *Pleospora* door de dickere wanden van het pseudothecia en de bruine hyfen aan het oppervlak; niet alle auteurs zijn het hiermee eens.

18. *Gibberella zaeae* (Schwein.) Petch

(Plaat 2, figuur 2)

Ascocarpen: ca. 0,2 mm diameter, subglobuleus, zonder papil, verspreid of in groepjes op het substraat, zwart; peridium onder de lichtmicroscop bij doorschijnend licht paarsblauw.

Asci: 75-85 x 11-15 μm , knotsvormig, dunwandig, 8 overlappende 1-rijige sporen of in de top 2-rijig.

Sporen: 21-24(-26) x 3,5-5,5 μm , smal elliptisch, recht of gebogen, 3 septen, aan de septen niet of lichtjes ingesnoerd, hyalien, glad.

Onderzocht materiaal: op dood, liggend blad, Schelle "Electrabel", IFBL C4.54.22, 22.8.01, De Meulder 149343,60 (BR).

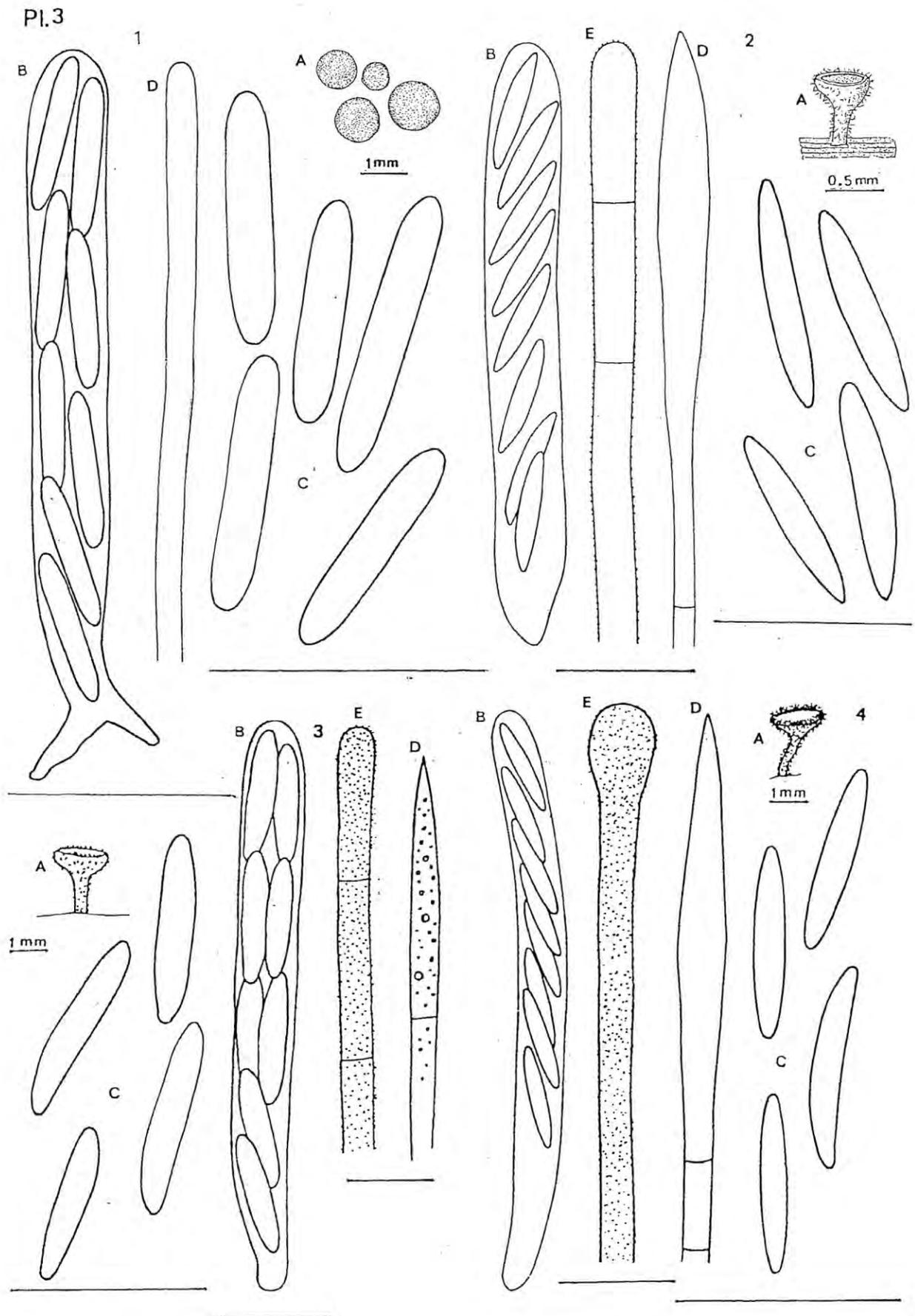
Opmerkingen: deze soort is vrij goed te herkennen aan de kleine, niet ingezonken ascocarpen, zonder papilleuze ostiole, peridium iets wrattig, onder de lichtmicroscop bij doorschijnend licht paarsblauw gekleurd is; verder de knotsvormige asci met hyaliene, 4-cellige sporen.

In de literatuur worden, als waardplanten, ook nog allerlei grassoorten vermeld.

19. *Hysterostegiella typhae* Sydow

Lisdodden-dekselbekertje

(Plaat 2, figuur 3)

HDM

Apothecia: 0,5-1,5 x 0,2-0,5 mm, zittend in een holte van het substraat, elliptisch, licht concaaf, bedekt met een elliptisch deksel van de epidermis dat later onder druk van het apothecium wordt opgelicht en scharniervormig aangehecht blijft aan het substraat of volledig afvalt; hymenium hazelnootkleurig, zachtvlezig; excipulum lichtbruin met bleke, fijnvezelige rand met een bepoederd uitzicht; marginale hyfen met eindcellen van ca. 25 x 3-5 μm overgaand in een textura prismatica met cellen van 6-9 x 3-4 μm , aan de top met een korrelige bedekking.

Asci: 50-70 x 5,5-7 μm , cilindrisch-knotsvormig, dubbelwandig, met 8 schuin liggende, 2-rijige sporen, J+.

Sporen: 6-7,5 x 2-3 μm , elliptisch tot iets knots- of wigvormig, eencellig, hyalien, dunwandig.

Parafysen: tot 75 x 4,5 μm , onderaan 3,5 μm breed, lancetvormig, tot 14 μm boven de asci uitstekend, apicaal scherp tot iets afgerond toegespitst.

Onderzocht materiaal: op dode, vochtig liggende en droge bladeren, Hoboken "Polder", IFBL C4.35.23, 17.6.92, 1.7.92, 16.5.97, De Meulder 19243-37, 19244-38, 59959-13 (BR).

Opmerkingen: hoewel de gevonden soort vrij algemeen op Grote lisdodde voorkomt in de Hobokense polder, wordt ze niet door Cannon et al. (1985) noch door Dennis (1981) vermeld, evenmin in het "Overzicht" (1995); in de "Aantekenlijst" (1996) werd ze opgenomen naar aanleiding van de hier beschreven vondsten.

Hysterostegiella onderscheidt zich van *Hysteropezizella* von Höhnelt door de brede, lancetvormige parafysen die langer zijn dan de asci.

20. *Hymenoscyphus calyculus* (Sow.: Fr.)

W. Phillips

Geel houtvlieskelkje (Plaat 2, figuur 4)

Apothecia: 2-3 mm diameter, eerst bekervormig, later schotelvormig; hymenium geel, droog okerachtig, gesteeld, gezellig groeiend; vlees zacht.

←Plaat 3. Fig.1. *Hyalina rectispora*. A: apothecia, B: ascus, C: sporen, D: parafyse. Fig.2. *Lachnum carneolum* var. *longisporum*. A: apothecium, B: ascus, C: sporen, D: parafyse, E: haar. Fig.3. *Lachnum controversum*. A: apothecium, B: ascus, C: sporen, D: parafyse, E: haar. Fig.4. *Lachnum tenuissimum*. A: apothecium, B: ascus, C: sporen, D: parafyse, E: haar. Maatstreep = 10 μm

Steel: 2-3 x 0,5 mm, witachtig, iets donzig.

Asci: 90-120 x 8,5-9,5 μm , cilindrisch-knotsvormig, met afgeronde top, met 8 schuinliggende, 1-2 rijige sporen.

Sporen: 13-19 x 3,5-4,5 μm , cilindrisch, boven afgerond en lichtjes taps toelopend onderaan, soms taps aan ieder eind, glad, hyalien, soms met druppels.

Parafysen: ca. 2 μm dik, naar de top iets dikker, draadvormig, niet boven de asci uitstekend.

Onderzocht materiaal: op dode, vochtig liggende stengels, Hoboken "polder", IFBL C4.35.21, 30.9.01, De Meulder 149428,48 (BR).

Opmerkingen: de soort die in Breitenbach en Kränzlin (1981) wordt beschreven en afgebeeld (pl.182) als *H. calyculus* heeft betrekking op *H. serotinus* (Pers.:Fr.) W. Phillips (zie "overzicht" 1995).

21. *Hyalina rectispora* Boud.

(Plaat 3, figuur 1)

Apothecia: 0,3-1 mm diameter, vlak, dan convex, zittend, semitransparant, geelgrijs, gezellig met enkele vruchtlichamen bijeen.

Asci: 20-30 x 3-3,5 μm , knotsvormig, aan de basis vaak met spoor, met 8 2-rijige sporen.

Sporen: 6-9 x 1-1,5 μm , cilindrisch, recht, hyalien

Parafysen: draadvormig, 1-1,5 μm diameter, zonder septen, soms verdikt aan de top.

Onderzocht materiaal: op dood, vochtig liggend blad, Schelle "Electrabel", IFBL C4.54.32, 1.7.01, De Meulder 149380,00 (BR).

Opmerkingen: kenmerkend voor deze soort zijn de transparante apothecia, de kleine dunne, rechte sporen en de parafysen die aan de top meestal niet verdikt zijn.

Beyer (1997) die deze soort als *Orbilium arundinaceum* Velen. op *Typha latifolia* noteerde (zie ook Ellis 1985), werd er in een brief van Baral op gewezen dat *Hyalina rectispora* Boud. de juiste naam is voor deze vondst (zie ook Grelet (1979)).

22. *Lachnum carneolum* var. *longisporum* Dennis

Syn.: *Lachnum elongatisporum* Baral & Krieglst. nom. prov., *Dasyscyphus carneolus* var. *longisporus* Dennis

Blozend franjekelkje (Plaat 3, figuur 2)

Apothecia: tot 0,5 mm diameter, schotelvormig, later vlak, kortgesteeld en behaard; hymenium eerst wit later vleeskleurig tot bruinachtig; receptaculum lichtbruin, behaard.

Haren: 55-75 x 2,5-3,5 μm , dunwandig, iets dikker aan de afgeronde top, wit, fijnkorrelig, met septen.

Asci: 35-44 x 4-5 μm , cilindrisch, kort gesteeld, afgerond aan de top, met acht 1-rijige sporen, J+.

Sporen: 8-11 x 1,5 μm , cilindrisch-spoelvormig, met puntige einden, 1-cellig, glad, hyalien.

Parafysen: tot 55 x 4-5 μm , lancetvormig, hyalien, met 2 septen aan de basis, tot 10 μm boven de asci uitstekend.

Onderzocht materiaal: op dode, vochtige bladeren, Schelle "Electrabel" IFBL C4.54.22, 19.5.01, De Meulder (BR).

Opmerkingen: deze soort lijkt sterk op *Lachnum carneolum* (Sacc.) Rehm., maar verschilt hiervan door de grotere sporen. Het geslacht *Lachnum* wordt gekenmerkt door de haren van de apothecia die fijn geïncrusteerd zijn, hyalien, bruinig, stomp, dun- tot dikwandig (Arnolds et al. 1995).

23. *Lachnum controversum* (Cooke) Rehm

Syn.: *Dasyscyphus controversus* Cooke
Rietfranjekelkje (Plaat 3, figuur 2)

Apothecia: ca. 1,5 mm diameter, bekervormig tot vlak; steel ca. 1 mm lang; hymenium wit, droog roze-achtig tot vleeskleurig, rand en excipulum donzig, wit behaard, gezellig groeiend op het substraat.

Haren: 47-80 x 3-4 μm , cilindrisch, dunwandig, iets verdikt aan de top en afgerond, met septen, wit, aan de top hyalien, onderaan geelachtig, met fijne korreltjes bedekt.

Asci: 38-76 x 4-6 μm , 2-rijige sporen, cilindrisch-knopsvormig, dunwandig, met 8 2-rijige sporen, J+.

Sporen: 8-11 x 1,5-2 μm , spoelvormig, dunwandig, hyalien.

Parafysen: ca. 3,5 μm diameter, lancetvormig, uitlopend in een scherpe, lange punt, boven de asci uitstekend, 1 septe, inhoud vaak met druppels.

Onderzocht materiaal: op dode, vochtig liggende bladeren, Hoboken "Polder", IFBL C4.35.23, 31.8.91, De Meulder 15257-28 (BR).

Opmerkingen: dit is wellicht een van de meest voorkomende *Lachnum*-soorten.

De secties binnen het geslacht *Dasyscyphus* worden nu beschouwd als aparte geslachten, die vooral gebaseerd zijn op de kenmerken van de haren. (Zie "Overzicht van de paddestoelen in Nederland" p. 66).

24. *Lachnum tenuissimum*

(Quél.) Sacc.

Syn.: *Dasyscyphus tenuissimus* (Quél.) Dennis
Teer franjekelkje (Plaat 3, figuur 4)

Apothecia: 1,5-2 mm diameter, eerst bekervormig met ingerolde rand, later uitgespreid en vlak, gesteeld; **hymenium** wit tot iets geelkleurig, glad; excipulum en rand dicht bezet met witte haren.

Steel: tot 1(-1,5) mm lang, witdonzig behaard.

Haren: 65-90 x 2,5-3,5 μm , dunwandig, fijn geïncrusteerd, gesepteerd, top knotsvormig tot 6 μm verdikt.

Asci: 47-57 x 3-4,5 μm , cilindrisch, met korte steel, 8 schuinliggende, 1-rijige sporen.

Sporen: 8-10 x 1-1,5 μm , spoelvormig, recht tot iets gebogen, hyalien, glad.

Parafysen: 60-70 x 3-4 μm , onderaan 2-2,5 μm dik, lancetvormig, naar de top scherp puntig uitlopend; inhoud vaak met druppels.

Onderzocht materiaal: op dode, vochtig liggende bladeren; Schelle "Electrabel", IFBL C4.45.22, 8.6.01, De Meulder 149372,89 (BR).

Opmerkingen: de opvallende, knotsvormige haren zijn bij deze soort karakteristiek; ze wordt ook nog vermeld van Duinriet (*Calamagrostis epigejos*), Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*), Riet (*Phragmites australis*) en Zeggensoorten (*Carex*). Zie ook bij "Opmerkingen" van *Lachnum carneolum* var. *longisporum*.

Literatuur

ARNOLDS E., KUYPER T. & NOORDELOOS M.E. (1995) - Overzicht van de paddestoelen in Nederland. N.M.V.

BEYER W. (1997) - Ascomyceten und einige Basidiomyceten an *Typha latifolia* L. und *Phragmites australis* (Cav.) Trin. *Beitr. Kenntn. Pilze Mitteleuropas* **11**: 49-56.

BREITENBACH J. & KRÄNZLIN F. (1981) - Pilze der Schweiz. Band 1. Ascomyceten. Mycologische Gesellschaft Luzern.

CANNON P.F. ET AL. (1985) - The British Ascomycotina. An Annotated Checklist. Commonwealth Mycological Institute.

CRANE J.L. & SHEARER C.A. (1991) - A Nomenclator of *Leptosphaeria*. *Bull. Illinois St. Nat. Hist. Surv.* **34**(3):1-355

DE MEULDER H. (2003) - Onderzoek naar het voorkomen van paddestoelen op Lisdodde (*Typha*) (deel I). *Med. Antwerpse Mycol. Kring* **2003**: 28-35

DENNIS R.W.G. (1981) - British Ascomycetes - Revised edition. Vaduz, J. Cramer.

ELLIS B.M. & ELLIS J.P. (1987) - Microfungi on Land Plants. Croom Helm.

ERIKSSON O. (1967) - On graminicolous pyrenomycetes from Fennoscandia. *Arkiv Botanik.* 6 nr 8/10.

- GRELET L. J. (Réédition 1979) - Les Discomycètes de France. Bull. Soc. Bot. Centre-Ouest, Nouvelle série - Numéro spécial: 3.
- HEIN B. (1983) - Die Gattung *Hysterostegiella* V. Höhnelt (Ascomycetes, Dermateaceae) Nova Hedwigia Band 38. J. Cramer.
- LUYT-VERHEIJ J.M.W.V. (1973) - Overzicht van de Nederlandse soorten van *Dasyscyphus*. Rijksherbarium, Leiden.
- MUNK A. (1957) - Danish Pyrenomyces. Dansk Botanisk Arkiv. Band 17 nr 1. Copenhagen, Munksgaard.
- VANDEVEN E. (1996, red.) - Aantekenlijst voor zwammen en slijmzwammen. K.A.M.K. Antwerpen.
- WALKER J. (1980) - *Gaeumannomyces*, *Linocarpon*, *Ophiobolus* and several other genera. *Mycotaxon*. **11**: 1-129.
- WEBSTER J. (1955) - Graminicolous Pyrenomyces: V. Conidial states of *Leptosphaeria michotii*, *L. microscopica*, *Pleospora vagans* and the perfect state of *Dinemasporium graminum*. *Trans. Brit. mycol. Soc.* **38**: 347-365.
- WEBSTER J. & LUCAS M.T. (1959) - Observations on British species of *Pleospora* I. *Trans. Brit. mycol. Soc.* **42**: 332-342.
- WEBSTER J. & LUCAS M.T. (1961) - Observations on British species of *Pleospora* II. *Trans. Brit. mycol. Soc.* **44**: 417-436.

Een niet alledaagse vondst op slaapmos: *Arrhenia retiruga* (Bull.:Fr.) Redhead, Gerimpeld mosoortje

Herman MERVIELDE

Frans de Potterstraat, 88-9840 De Pinte
Aphyllophorales werkgroep Cristella

Abstract

Arrhenia retiruga (Bull.:Fr.) Redhead is found in Gent (Flanders, Belgium), 09.11.2002, on the pleurocarp moss *Brachythecium rutabulum*. The cyphelloid fungus with almost smooth greyish and hygrophaneous hymenophore is dorsally, without stipe, attached to the moss. This species seems very rare in Flanders.

Een mooie ontdekking op een oud militair domein

Tijdens een excursie op de terreinen van een campus van de Universiteit Gent, De Sterre, IFBL : D3.22.43, vond mijn vrouw, M.-J. Duprez, op een slaapmos in een nat biotoop een kleine cyphelloïde steelloze paddestoel. Daar hij op mos groeide was mijn vermoeden dat het om een *Arrhenia* kon gaan. Ik dacht namelijk aan *Arrhenia spathulata* die bij ons algemeen is in de duinen op *Tortula ruralis* var. *ruraliformis*. Na wat sleutelen in Flora agaricina neerlandica, Vol. 3, Redhead (1984) en Krieglsteiner (2001), kwam ik vrij vlot tot *Arrhenia retiruga*. Het pleurocarp mos waarop hij groeide bleek *Brachythecium rutabulum* te zijn. Het kleine paddestoeltje is vernoemd in E. Vandeven et al. (1996), Hubert de Meulder vond het op Juncus. Uit de literatuur blijkt dat dit paddestoeltje ook in de ons omringende landen zeldzaam is, of over het hoofd

wordt gezien.

Op 07.06.2003 vernam ik mondeling van Jean Lachapelle dat hij ook *Arrhenia retiruga* gevonden had te Jette, Laarbeek, op levend mos, op 05.12.02, IFBL : E4.14.42. Ik vond het ook te Biervliet (Ned.) aan de Westerschelde, eveneens op *Brachythecium rutabulum*.

Syn. : *Leptoglossum retirugum* (Bull. : Fr.) Ricken

Etymologie

Arrhenia : naam ter ere van de Zweedse mycoloog J. Arrhenius (19de eeuw).

Retiruga, rete (L) = net, ruga (L) = rimpelig, netvormig.

Beschrijving

De kleinste en bleekste van alle *Arrhenia*-soorten. De meeste vruchtlichaampjes waren hoogstens 1 cm breed, dorsaal zonder steeltje aan het mos vastgehecht, bleekgrijs, de rand gelobd, golvend en iets gegroefd. Ze vertoonden alle een ondiep schotelvormige groeiwijze, op één na dat dieper kelkvormig was en deed denken aan een *Cyphella*.

Het hymenium was ongeveer effen en had geen eigenlijke hymeniaire plooien zoals *Arrhenia spathulata*. Blijkbaar waren de vruchtlichamen nog tamelijk jong daar ze nagenoeg effen waren. In de literatuur geeft men aan dat oudere vruchtlichamen voorzien zijn van een laag, radiaal aderpatroon, gevorkt, met dwarsverbindingen en reikend tot aan de steriele rand. Op de kleurafbeeldingen komt dit ook goed tot uiting. Na drogen bleek de paddestoel hygrofaan te zijn. Het enigszins doorschijnende hymenofoor gaf de indruk iets gestreept te zijn bij doorvallend licht. Microscopisch bleken er geen opvallende kenmerken te zijn. De clavate basidiën, 25-30 x 6-8 μm zijn viersporig zonder basale gesp. De sporen, 6,5-9 x 3,5-6 μm zijn traanvormig met duidelijke, schuine apiculus. Hyfen, 3-9 μm breed, zonder gespen. De necrotrofe parasiet op slaapmossen (pleurocarpe mossen) zou volgens Kuyper (in Bas et al., 1995) in droge toestand naar *Pelargonium* ruiken. Dat heb ik niet kunnen vaststellen.

Afbeeldingen en bemerkingsen

Engel : goede kleurfoto.
Ludwig : zeer goede kleurafbeelding.
Flora agaricina neerlandica, Vol. 3, fig. 41 : zwart-wit tekening. Goede tekening.
Phillips : 264. Goede kleurfoto.
Kasperek. De kleurfoto op blz. 13 doet niet denken aan de typisch witgrijze *Arrhenia retiruga*. De foto valt te rood uit.
Krieglsteiner, 3, Blz. 131. De kleurfoto met onderschrift *Arrhenia retiruga* var. *spathulata* is duidelijk geen *Arrhenia retiruga* in de zin zoals opgevat in dit artikel. Zie de zijdelingse steel, de duidelijke lijsten op de hymenium-zijde en het goed herkenbare acrocarpe mos *Tortula ruralis*. Het onderschrift zou dus naar mijn bescheiden mening moeten zijn : *Arrhenia spathulata*.

Literatuur

ARNOLDS, E.J.M. et al. (1995) - Overzicht van de paddestoelen in Nederland. Uitg. Ned. Mycol. Vereniging.
BAS C. et al. (1995) - Flora agaricina neerlandica, Vol. 3. Balkema, Rotterdam.
COOKE W. B. (1962) - The cyphellaceous Fungi. A study in the Porothelaceae. Beih. Sydowia. Annales Mycologici, Ser. II-IV. Beiheft-Verlag Ferdinand Berger, Horn, Austria.
DE MEULDER H. (2002) - Onderzoek naar het voorkomen van paddestoelen op russen (*Juncus*).

Meded. Antwerpse Mycol. Kring 2002 : 65-70.
ELLIS M. B. & ELLIS J. P. (1990) - Fungi without gills (Hymenomycetes and Gasteromycetes). Chapman and Hall, London.
ENGEL H. et al. (1986) - Pilzneufunde in Nordwestoberfranken 1985, I. Teil C. Einige neue Blätterpilzfunde (Agaricales) in Nordwestoberfranken. *Die Pilzfl. Nordwestoberfränk.* **10A**: 43.
FINCKH W. (1998) - Noch mehr über Adermooslinge. *Tintling* **3**: 24.
HASSEL K. & KOST G. (1998) - Untersuchungen zur Interaktion von *Leptoglossum retirugum* mit *Brachythecium rutabulum*. *Z. Mycol.* **64**: 207-215.
HELLER A. (1994) - *Salix repens* - (und *Hippophae rhamnoides* -)Phytozöna und Mykozönosen: Basisuntersuchungen auf Borkum. *Z. Mykol.* **60**: 285-304
HOILAND K. (1992) - In L. Hansen & H. Knudsen. *Nordic Macromycetes, Band 2, Nordsvamp, Copenhagen.*
KASPAREK FR. (1998) - Selten ? Uebersehen ? Gefährdet? Notizen zu zwei Adermooslingen. *Tintling* **3**:12-14..
KRIEGLSTEINER G.J. (2001) - Die Grosspilze Baden-Württembergs. Band 3.
KÜHNER R. & ROMAGNESI H. (1953) - Flore analytique des champignons supérieurs. Masson, Paris.
LUDWIG E, (2000) - Pilzkompendium, IHW-Verlag, Eching (D).
LUDWIG E, (2001) - Pilzkompendium, Band 1, Beschreibungen. IHW-Verlag, Eching (D).
MOREAU P.-A. (2002) - A la découverte des champignons de la zone alpine. *Bull. Féd. Mycol. Dauphiné-Savoie* **166**: 5-45
MOSER M. (1983) - Die Röhrlinge und Blätterpilze. Band IIb/2, Basidiomyceten. 2. Teil. Gustav Fischer Verlag. Stuttgart.
PHILLIPS R. (1981) - Paddestoelen en schimmels van West-Europa. Het Spectrum Utrecht/Antwerpen.
REDHEAD S. A. (1984) - *Arrhenia* and *Rimbachia*, expanded generic concepts, and a reevaluation of *Leptoglossum* with emphasis on muscicolous North American taxa. *Can. J. Bot.* **62**: 866-892.
REID A. (1963) - Notes on some fungi of Michigan - I, Cyphellaceae. *Persoonia* **3**: 97-154.
SIEPE K. (1990) - *Arbeitsgemeinschaft Pilzkunde Niederrhein* **8**: 34-37.
VANDEVEN et al. (1996) - Aantekenlijst voor zwammen en slijmzwammen. Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring Antwerpen.

Exit *Bovista pusilla*!

K. Van de Put

Herentalsebaan 149, 2100 Deurne

Summary

After studying some Belgian collections of *Bovista pusilla* s.l. it appears that *Bovista dermoxantha* is restricted to Flanders and that *Bovista furfuracea* is only found in the Walloon region of the country.

Bijdragen over Gasteromyceten komen hier niet dikwijls aan bod.

In vergelijking met de Agaricales of de Ascomyceten vertegenwoordigen zij immers ook maar een relatief klein aantal soorten. Anderzijds zorgden de publicaties van V. Demoulin (1968, 1969, 1975) in de zestiger jaren van vorige eeuw ervoor dat de Belgische buikzwammenflora goed bekend werd en dat de laatste nog voorkomende verwarringen zoals *Scleroderma verrucosum* met *S. areolatum* en *Lycoperdon foetidum* met *L. umbrinum* definitief van de baan waren. Sedertdien was er van het Belgische Gasteromycetenfront weinig nieuws te vergaren. Ondertussen werden er voor Vlaanderen toch enkele nieuwe vondsten gerealiseerd.

Nieuw waren *Bovista tomentosa*, *Tulostoma fimbriatum*, *Gaeastrum floriforme*, *G. fornicatum*, *G. lageniforme* en *Battarea phalloides*. Nu roerde er wat bij de Bovisten.

In Vlaanderen kennen wij zeven soorten Bovisten. De meest gekende en ook meest voorkomende zijn uiteraard de Loodgrijze bovist - *B. plumbea* - en de Zwartwordende bovist - *B. nigrescens*. De dubbelganger van deze laatste, de Zwartbruine bovist - *B. graveolens* - verschillend door de kromme sterigmen van de sporen en minder gekend, is wellicht niet zo zeldzaam maar wordt door het achterwege laten van een hier noodzakelijke microscopische controle dikwijls over het hoofd gezien. De Melige bovist - *B. aestivalis* - is geen zeldzame ontmoeting, zeker niet in de kuststreek en op de Antwerpse linkeroever, waar ook de Dwergbovist - *B. limosa* - een constante aanwezige is. Ook de Roodbruine bovist - *B. tomentosa* - is hier vertegenwoordigd met een florissante maar zeer kwetsbare kolonie, zover bekend, de enige vindplaats van deze soort in Vlaanderen. Helaas wordt deze site nu bedreigd door de plannen voor de sluiting van de Grote ring rond Antwerpen. Even zeldzaam maar met een ruimer verspreidingsgebied is de Kleine bovist - *B. pusilla* - die wij slechts kennen van enkele vondsten in de Antwerpse en Limburgse Kempen maar die ook aan onze Westkust

voorkomt. Velen van onze vereniging kennen deze soort van de klassieke vindplaats in Nismes op de grashelling van de Fondry du Chien. Met deze bovist is er nu wel een en ander gebeurd.

De titel van dit artikel zou misschien kunnen doen vermoeden dat deze Kleine bovist van onze aardbodem verdwenen is. Niets is natuurlijk minder waar, het gaat hier uiteraard enkel om de naam. Verscheidene jaren geleden dook er in de literatuur een bericht op dat de naam *Bovista pusilla* (Batsch) ex Pers. om nomenclatorische redenen moest verdwijnen en diende vervangen te worden door die van *Bovista dermoxantha* Vittad. Toen nog een doodgewone vaststelling, die echter gestalte kreeg toen Ruben Walleyen ons de publicatie uit Lejeunia bezorgde van Moyersoën en Dumoulin over de Gasteromyceten van Corsica (1996). Hierin wordt er duidelijk een onderscheid gemaakt tussen twee soorten die de laatste eeuw niet meer werden onderscheiden en verenigd bleken onder de naam van *B. pusilla*, namelijk *B. dermoxantha* (Vittad.) de Toni en *B. furfuracea* Pers.: Pers. De gegevens van Moyersoën en Dumoulin samenvattend komt het er vooral op neer dat *B. dermoxantha* wat groter is (1,5 tot 2,2 cm diam.), afgeplat, tamelijk mat, met een kleine witte subgleba, een olijfkleurige glebainhoud en duidelijk wrattige sporen; *B. furfuracea* kleiner (0,7 tot 1,5 cm diam.), subglobuleus, blinkend, zonder subgleba, met chocoladebruine glebainhoud en slechts zeer licht wrattige sporen.

Controle van persoonlijk herbariummateriaal toonde aan dat een Kempische collectie uit Westerlo (leg. Volders, het Riet 1991) behoorde tot *B. dermoxantha* en dat de verscheidene vondsten uit Nismes (pers. vondsten) en uit Han s/Lesse (leg. Monnens, Belvédère 1989) konden bepaald worden als *B. furfuracea*. Dit geografische onderscheid stemt overeen met de gegevens van Moyersoën en Dumoulin die uit het Herbarium van Luik collecties van *B. dermoxantha* uit Adinkerke en *B. furfuracea* uit Vance vermelden.

Het miskennen van beide soorten gedurende bijna de ganse twintigste eeuw zou voor het grootste deel te wijten zijn aan Kreisel, de auteur van "de" Bovistenmonografie, die de soorten niet onderscheidde. In feite moeten wij terugvallen op

het grote Gasteromycetenwerk van Hollós (1904). Hierin vinden wij een beschrijving en een zeer sprekende microscopische en macroscopische afbeelding van beide soorten: *B. dermoxantha* evenwel onder de oude benaming *Lycoperdon hungaricum*, een naam die echter in het genus *Bovista* niet bruikbaar is wegens het reeds bestaan van een *B. hungaricum* (die wij nu *B. graveolens* noemen); *B. furfuracea* onder de naam *L. pusillum* Batsch. (De verwijzing naar Batsch berust op de historisch verkeerde interpretatie van een figuur van deze laatste die in feite *B. limosa* zou voorstellen.)

Zo lezen wij in Hollós bij "*Lycoperdon hungaricum*" (vertaald uit het Duits): "Peridium kogelig of neergedrukt, geelbruin, met rode schakering, met zeer kleine korreltjes bedekt, steelloos, onderaan geplooid. Steriel gedeelte (= subgleba) bijna verdwenen, klein; glebamassa olijfkleurig. Capillitium niet vertakt, zeer breekbaar, geelachtig, zo breed als de sporen of dunner. Sporen kogelig, wrattig, geelachtig met doorschemerende druppels en een steel (= aanknopingspunt sterigme, mucro), 4 - 5 μm in diameter. De diameter van de paddestoel bedraagt 2 - 3 cm." Bij *Lycoperdon pusillum* lezen wij: "peridium kogelig, zittend, met lange myceliumstreng, dikwijls onderaan wat versmald. Velum dun, wit, melig, valt aan de schedel weg in kleine schubben die meestal aan het bleekbruin okerkleurige endoperidium achterblijven. Endoperidium later volledig glad, glanzend, bovenaan met een kleine onregelmatige opening. Steriel gedeelte ontbreekt. Glebamassa groenachtig geel, later bruin-olijf, weldra bruin. Sporen olijfokerkleurig, kogelig, glad, dikwijls met kleine steel, steeds met doorschemerende druppels, 3,5 - 4 μm in diameter". Hoewel de sporen in alle studies als glad worden aanzien, zo schijnen zij bij opmerkzaam onderzoek wrattig, vooral bij 1000 x vergroting, of in de lucht reeds bij 750 x. Capillitiumdraden sterk vertakt, spits eindigend, hoofdstam zo breed als de sporendiameter. Vruchtlichaamdiameter 9 - 18 mm. (er werd getracht een idee over te brengen van de beide afbeeldingen in Hollós in fig. 1.). Daar waar Kreisel de twee soorten niet onderkende, deed Šmarda (1958) dit wel in het Gasteromycetenwerk van Pilát waarin hij zowel *Lycoperdon hungaricum* als *Lycoperdon ericetorum* var. *pusillum* bespreekt.

Vorig jaar bracht ik Ruben Walley op de hoogte van mijn ervaring met het toetsen van mijn persoonlijk herbariummateriaal aan de gegevens van het artikel dat hij mij het jaar voordien had bezorgd. Ik vertelde hem toen ook over de verschillende geografische

spreiding van beide soorten. Enige tijd later vroeg hij mij de collecties na te kijken die zich in het Herbarium van Gent onder het label *B. pusilla* bevonden. Zes van de zeven collecties waren afkomstig uit het herbarium van Van Bambeke en dateerden uit de periode van de voorlaatste eeuwwisseling (1894-1907). Deze exemplaren waren alle afkomstig uit de Gentse regio en alle bleken ook tot *Bovista dermoxantha* te behoren. Interessant is dat Van Bambeke in zijn commentaar van de gevonden soorten bij een drietal collecties de opmerking schreef: "... absence des ramifications nombreuses du capillitium signalées par Hollós" of "Je ne constate pas les nombreuses ramifications des filaments signalées de Hollós." Bij het zevende exemplaar, een vrij recente collectie uit De Haan uit de negentiger jaren van de vorige eeuw (+/- 1995) bleek het echter om een *Lycoperdon lividum* te gaan die vermoedelijk niet microscopisch bekeken was geweest en zelfs niet was doorgesneden om zich te vergewissen van de aanwezigheid van een eventuele subgleba.

Veel valt er niet toe te voegen aan de klare beschrijving van Hollós. Moyersoën en Demoulin (1996) bespreken nog de kenmerken van de sferocysten van het exoperidium: bij *B. dermoxantha* bereiken die een diameter van 37 μm met een wanddikte van ongeveer 1,2 μm ; bij *B. furfuracea* gaat de maximale diameter tot 20 μm en de wanddikte tot 0,8 μm . Over het veel of weinig voorkomen van vertakkingen in het capillitium wordt niets vermeld, enkel de vermelding van het redelijk kronkelige en breekbare karakter van het capillitium in beide soorten, tevens rijkelijk voorzien van poriën; bij de figuren zien wij evenwel een gearticuleerde vertakking bij *B. furfuracea*. Een zelfde opmerking kunnen wij maken in verband met de publicatie van Jeppson (1998) die in de tekst eveneens niets vermeldt dienaangaande maar wel een niet vertakt capillitium afbeeldt bij *B. dermoxantha* en een gearticuleerde naast een gewone dichotome vertakking bij *B. furfuracea*.

Uit onze eigen ervaring konden wij vaststellen dat vertakkingen in beide soorten voorkomen (fig. 2), zij het dan in een opvallende verschillende hoeveelheid. Bij de menigvuldige vertakkingen (meerdere per microscopisch veld, zelfs bij 1000x vergroting) van het capillitium van *B. furfuracea* zijn echter de zuiver dichotome vertakkingen overwegend in de meerderheid.

De zeldzame vertakkingen van *B. dermoxantha*, waar men al eens moet achter zoeken, zijn ongeveer gelijk te verdelen in gewone dichotome en gearticuleerde. De kenmerken van de sferocysten

hebben wij niet kunnen vergelijken; ook in Jeppson (1998) komt dit niet ter sprake.

Door deze nieuwe ontwikkelingen in het *B. pusilla*-complex is het nodig de sleutel die werd voorgesteld

op de Vierde Vlaamse Mycologendag (Van de Put, 1995) aan te passen. Deze was immers nog gebaseerd op de gegevens in Jülich (1984) en Demoulin (1968).

Het genus *Bovista* in Vlaanderen

* Sporen zonder pedicellen

- met meer of minder duidelijke compacte subgleba
 - ✦ met opvallende subgleba, capillitium intermediair *B. aestivalis*
Melige bovist
 - ✦ met zeer kleine compacte subgleba, capillitium v. h. Lycoperdon-type, opvallend weinig vertakt
..... *B. dermoxantha*
- zonder compacte subgleba, capillitium v. h. Lycoperdon-type, met veel vertakkingen
..... *B. furfuracea*

* Sporen met pedicellen

- capillitium weinig vertakt, deels v. h. Lycoperdon-type deels intermediair, zeer klein vruchtlichaam
..... *B. limosa*
Dwergbovist
- capillitium sterk vertakt, v. h. Bovista-type
 - ✦ capillitium met poriën, rijp vruchtlichaam vastblijvend aan het substraat
..... *B. tomentosa*
Roodbruine bovist
 - ✦ capillitium zonder poriën, rijp vruchtlichaam loskomend
 - ★ pedicellen zeer sterk gekromd
..... *B. graveolens*
Zwartbruine bovist
 - ★ pedicellen recht tot licht gekromd
 - * sporen ovaal, pedicel puntig eindigend, vruchtlichaam 2 tot 3 cm diam., loodgrijs, exoperidium afpellend
..... *B. plumbea*
Loodgrijze bovist
 - * sporen rond, pedicel stomp eindigend, vruchtlichaam tot 6 cm diam., bruinzwart blinkend *B. nigrescens*
Zwartwordende bovist

Hoewel heel wat Gasteromyceten goed te herkennen zijn aan de hand van hun macroscopische kenmerken, blijkt toch uit bovenstaand verhaal dat een microscopische controle zeer dikwijls onmisbaar is. Bovendien blijkt dat bij de echte stuifzwammen als Bovisten, Lycoperdons en consorten, het belangrijke kenmerk van af- of aanwezigheid van een subgleba frequent over het hoofd wordt gezien. Dus ... de schaar er in!! Een grondige controle dringt

zich op. Het is de enige manier om enkele nog ontbrekende soorten voor onze Belgische of Vlaamse flora te ontdekken. Soorten die in onze buurlanden aanwezig zijn en mogelijk hier ook voorkomen staan nog op de wachtlijst zoals een *Disciseda bovista* en *D. candida*, beide macroscopisch bijna niet te onderscheiden van een echte *Bovista* wanneer hun aardkruit ontbreekt, of een *Bovistella radicata*, die er uitziet als een wat eigenaardige *Lycoperdon* maar

met een *Bovista*-type capillitium. Bij de aardsterren staat ook nog een drietal te wachten met *Geastrum saccatum*, het viltige neefje van *G. triplex*, ook *Geastrum berkeleyi*, het wat grotere en rossige broertje van *G. campestre* en verder nog *G. badium*. Ook *Mycenastrum corium* onlangs ontdekt in Zeeland en ooit gevonden in 1925 in onze Westhoek, wacht op zijn wedergeboorte.

Zoals je ziet, voor de geïnteresseerden ligt er nog wat werk voor de boeg bij deze Buikzwammen, een groep die misschien toch nog een ietsje meer belangstelling zou kunnen gebruiken.

Literatuur:

- DEMOULIN V. (1968) - Gastéromycètes de Belgique. *Bull. Nat. Plantentuin Belg.* **38**:1-101.
 DEMOULIN V. (1969) - Les Gastéromycètes. Introduction à l'étude des Gastéromycètes de Belgique. *Nat. Belges* **50**: 225-270.

- DEMOULIN V. (1975) - Les Gastéromycètes. Introduction à l'étude des Gastéromycètes de Belgique. Additions et corrections. *Nat. Belges* **56**: 192-200.
 HOLLÓS L. (1904) - Die Gasteromyceten Ungarns, Leipzig.
 JEPSON M. (1998) - Sandäggsvampen, *Bovista pusilla* egentligen två arter. *Jordstjånan* **19** (2): 31-37.
 JÜLICH W. (1984) - Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze in Gams Kleine Kryptogamenflora Band II b/1.
 MOYERSON B. ET V. DEMOULIN (1996) - Les Gastéromycètes de Corse: Taxonomie, Ecologie, Chorologie. *Lejeunia*, Nouvelle serie n° **152**: 1-127.
 ŠMARDÁ F. (1958) - *Lycoperdaceae*. In Pilát A, (ed.) *Gasteromycetes, Flora ČSR*, B-1, 317- 322
 VAN DE PUT K. (1995) - *Meded. Vlaamse Mycologendag* **4**: 13-19.

Fig. 1

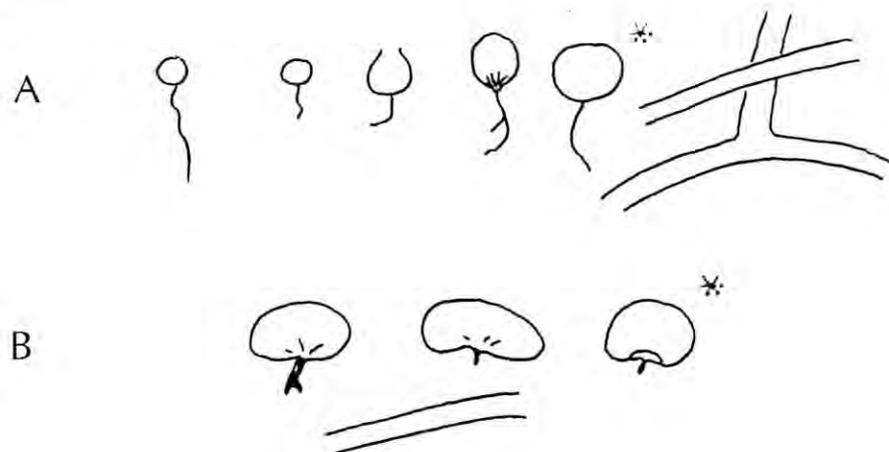

Fig.1 Tab. XXI uit Hollós, Gasteromyceten Ungarns

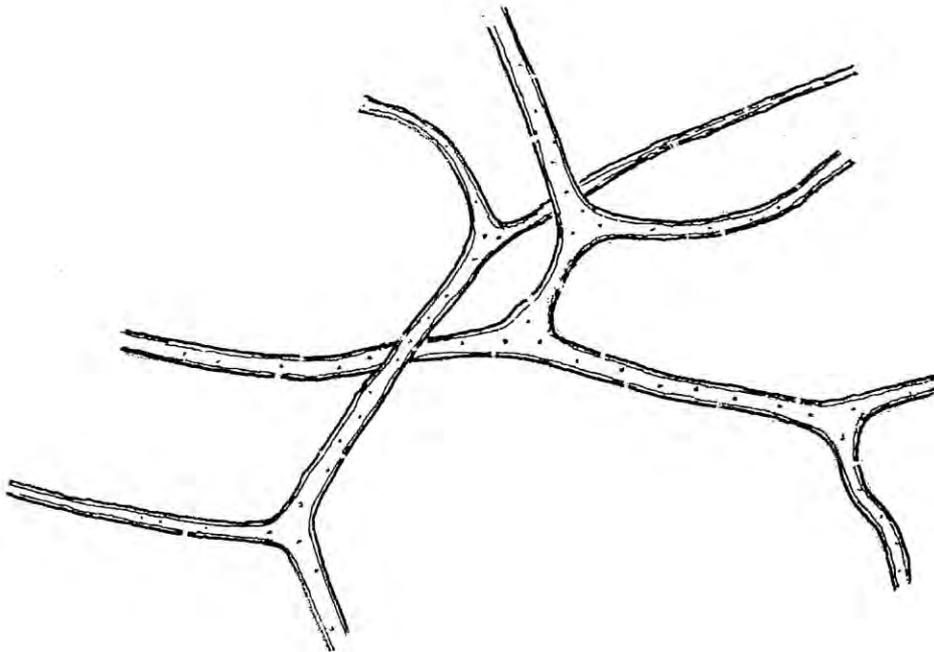
a: *Lycoperdon pusilla* Batsch. fig. 29-35

b: *Lycoperdon hungaricum* Hollós fig. 48-51 (vrij naar Hollós, * = doorsnede)

Fig. 2

A

B

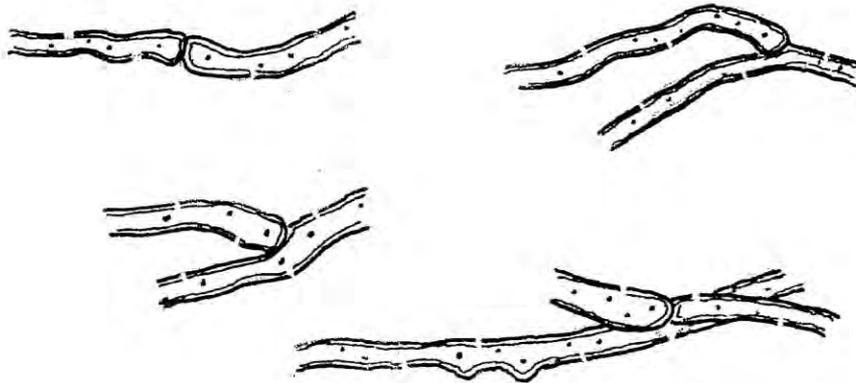

Fig. 2 a: microscopisch beeld van dichotome vertakkingen (*Bovista furfuracea* uit Nismes.)
b: beeld van gearticuleerde vertakkingen (*Bovista dermoxantha* uit Westerlo)

Paddestoelen op schilderijen

Tjakko Stijve

Sentier de Clies no 12, CH-1806 St.-Légier

Paddestoelen zijn eigenlijk zeldzaam als onderwerp in de schilderkunst. De bekende mycoloog Hanns Kreisel presenteerde, tijdens een in 1998 te Siena gehouden congres, een originele en interessante bijdrage, waarin hij aantoonde dat de studie van paddestoelen op schilderijen kan helpen de rol van fungi in de cultuur van diverse volkeren beter te begrijpen. De belangstelling voor de zwammenwereld in de beeldende kunst kwam eigenlijk laat op gang. Eerst in de 20ste eeuw verschenen er enkele publicaties over, waarvan eigenlijk alleen die van Wasson en Wasson (1957) bekendheid heeft gekregen. Het onderwerp is eigenlijk te groot om door een enkele onderzoeker te worden beheerst. Toen twee jaar geleden bleek dat behalve Hanns Kreisel ook Elio Schaechter (auteur van het boek *In the Company of Mushrooms*) en de schrijver van dit stukje zwammen op schilderijen verzamelden, besloten wij dan ook onze krachten te bundelen, wat resulteerde in de snel groeiende website

<http://members.cox.net/mushroomsinart/>
die gesponsord wordt door de *North American Mycological Association*.

Het tot nu toe bijeengebrachte materiaal bestaat uit ruim 600 kunstwerken, voornamelijk Europese schilderijen en enkele wandtapijten. Ter illustratie worden steeds links gegeven naar websites (van musea), waar reproducties te zien zijn.

De collectie is onderverdeeld in de volgende perioden:

- Pre-renaissance en Renaissance
- Barok uit Italië, Vlaanderen, Nederland, Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk e.a. landen.
- 1750 – 1850
- Victoriaanse sprookjesschilderijen (Fairy paintings), 19de eeuw
- 1850 – 1950
- Na 1950

Voorts is er een taxonomische lijst van alle geïdentificeerde soorten, waarbij moet worden aangetekend dat op 25 procent van de kunstwerken de afgebeelde paddestoelen niet op naam konden worden gebracht! Voor liefhebbers van de "human interest" is er een serie schilderijen van markt- en keukentaferelen, terwijl ook de paddestoelenzoekers

niet zijn vergeten.

Toen wij een lijst opstelden van de frequenties waarmee de verschillende paddestoelen op schilderijen voorkwamen, bleek het dat de eetbare soorten Eekhoortjesbrood (*Boletus edulis*) en de Keizeramaniet (*Amanita caesarea*) allebei ongeveer 20 procent voor hun rekening namen. Deze paddestoelen komen namelijk veel voor op 17^e eeuwse stillevens, vooral die van Italiaanse meesters. Genoemde soorten zijn ook drie eeuwen later nog steeds belangrijke marktpaddestoelen! De Cantharel (*Cantharellus cibarius*) echter, komt er met nauwelijks drie procent bekaaid af en de morieljes werden nog minder vaak afgebeeld!

Afb. 1 Vliegezwammetaferaal J. Voerman Jr. (1890-1976)

Een verrassing was de ontdekking dat de bekende Vliegezwam (*Amanita muscaria*) in vroeger eeuwen

nauwelijks de aandacht van de schilders heeft getrokken, wat er niet toe bijdraagt de speculaties van de etnomycologen over de rol van deze zogenaamde bewustzijnsverruimende soort in de culturen van Europa en Azië waarschijnlijker te maken. De zegetocht van onze sprookjespaddestoel is eigenlijk eerst na 1890 begonnen, toen hij plotseling opdook als gelukssymbool op postkaarten en nieuwjaarswensen. Ook is de "rood-met-witte-stippen" vanaf die tijd een geliefd motief in kinderboeken, vaak als de giftige paddestoel bij uitstek.

Er zijn ook schilders die paddestoelen op een realistische manier in hun natuurlijke omgeving hebben uitgebeeld, zoals Otto Marseus van Schrieck (1619 – 1678), op wiens *sotto bosco* taferelen zelfs de kleinste soorten vaak goed determineerbaar zijn. Op zijn beroemde doek *Pilze und Schmetterlinge*, dat zich in het Gemeentemuseum van Basel bevindt, determineerde de Franse mycoloog Roger Heim maar liefst 16 zwammen, waaronder niet alleen opvallende, zoals een *Clathrus ruber* en een Panteramaniet, maar ook bescheidener soorten, zoals *Mycena's* en Inktzwammetjes. Een goede reproductie van het schilderij met de mycologische interpretatie vindt men in de *Larousse des Champignons* (1978).

De bedoeling van onze website is een bijdrage te leveren aan een beter begrip van de relatie tussen

mens en paddestoel, zoals die tot uiting komt in de kunstwerken uit verschillende historische perioden. Voorts hopen wij dat de collectie genoeg verschaft aan iedereen die, om welke reden dan ook, in het onderwerp is geïnteresseerd. Lezers worden aangemoedigd om zelf naar paddestoelen op kunstwerken te zoeken en hun vondsten te rapporteren aan een van de curatoren, waarvan de E-mail adressen op de website zijn aangegeven.

Literatuur

- KREISEL, H. (1998). Mushrooms in Paintings. In : Perini, C. Conservation of Fungi in Europe. Siena : Centro della Stampa dell' Università di Siena.
- MOREAU, C. (1978). Larousse des Champignons. Paris.
- SCHAECHTER, E. (2002). Mushrooming in museums can be a demanding sport. Mushroom, *The Journal of Wild Mushrooming*. **20**: 21 – 23.
- SCHAECHTER, E.(2003). Mushrooms in Victorian Fairy Paintings. Mushroom. *The Journal of Wild Mushrooming*. **21**: 29 – 31.
- WASSON, V.P. AND WASSON, R.G. (1957). Mushrooms, Russia and History. N.Y. Pantheon Books. Chapter 19.

Afb. 2
Stilleven met boleten
Jan Tyt (1611-1661)
Koninklijk Museum voor
Schone Kunsten
Brussel

Enkele nieuwe of interessante soorten voor Funbel 2002 Deel 1

Soorten gevonden door Hubert De Meulder

Botryosphaeria festucae (Lib.) Arx & E. Müll.

Vindplaats: Schelle "Electrabel", 05/06/2002, IFBL:C4.54.22.

Op vochtig liggende stengels van *Phalaris arundinacea* (Rietgras). De pseudothecia van deze soort hebben een diameter van ca. 0,3 mm, ze zijn bolronde, zwart en ingezonken in het substraat; de uitstekende ostiolen zijn omgeven van bruine hyfen, ze zijn niet gesepteerd en hebben een korrelige inhoud.

Micropodia pteridina (Nyl.) Boud. (Adelaarschijfje)

Vindplaats: Kontich "Vuile plas", 13/05/2002, IFBL: C4.47.13.

De apothecia van de gevonden soort zijn slechts 0,2-0,4 mm groot en worden vooral aangetroffen aan de zwarte basis van (vaak ondergrondse) stengels van *Pteridium aquilinum* (Adelaarsvaren); ze groeiden in zwermen bijeen en zijn daardoor toch opvallend.

Microscypha grisella (Rehm) Syd. & P. Syd.

Vindplaats: Kontich "Vuile plas", 13/05/2002, IFBL: C4.47.13.

Op vochtige stengels van *Pteridium aquilinum* (Adelaarsvaren). De apothecia van deze ascomycete zijn 1 mm in diameter en zeer kort gesteeld, de rand is bezet met witte haren en het hymenium is bleekgrijs. Deze gezellig groeiende discomycete wordt veelvuldig aangetroffen in verschillende bestanden van Adelaarsvaren.

Gaeumannomyces graminis var. *avena* (E.M. Turner) Dennis

Vindplaats: Wilrijk "Legerstraat", 22/03/2002, IFBL: C4.36.33.

Aan de basis van dode stengels van *Arrhenatherum elatius* (Frans raaigras). De subglobuleuze, zwarte perithecia van de gevonden soort zijn 0,3-0,4 mm in diameter en ze zijn omringd door een netwerk van knotsvormige hyphopodia, aanverwant zijn *G. graminis* (Sacc.) Arx & D.L. Olivier var. *graminis* (met gelobde hyphopodia) (= typevariëteit) en de var. *tricitis* Walker, deze heeft kleinere sporen.

Phaeosphaeria ovei Shoemaker & C.E. Babc.

Vindplaats: Hoboken "Polder", 09/05/2002, IFBL: C4.35.23.

Op vochtige stengels van *Calamagrostis epigejos* (Duinriet). De subglobuleuze pseudothecia zijn zwart en liggen ingezonken in het substraat; ze

worden gekenmerkt door relatief brede, taps toelopende sporen met zeven septen. De naam refereert naar Dr. Ove Eriksson.

Phaeosphaeria tritici (Garov.) Hedjar.

Vindplaats: Hoboken "Klaverbladdreef", 18/03/2002, IFBL: C4.45.34.

Op dode stengels van *Dactylis glomerata* (Gewone kropaar). De globuleuze, zwarte pseudothecia hebben een diameter van 0,1-0,15 mm; de smalle spoelvormige sporen hebben zeven lichtjes ingesnoerde septen; de soort verschilt van *P. eustoma* door de kleinere sporen.

Lophiotrema grandispora (Sacc.) Shoemaker & C.E. Babc.

Vindplaats: Zoersel "Zoerselbos", 09/06/2002, IFBL: C5.13.42

Op dode liggende stengels van *Molinia caerulea* (Pijpenstrootje). De zwarte pseudothecia met een diameter van 0,2-0,4 mm zijn glad en ingezonken in het substraat. Opvallend zijn de mutiseptate grote sporen (*grandispora!*); deze soort wordt in de literatuur ook gemeld voor andere grassoorten.

Merostictis exigua (Desm.) Dégago

Vindplaats: Zoersel "Zoerselbos", 19/05/2002, IFBL: C5.13.34.

Op dode, vochtig liggende stengels van *Molinia caerulea* (Pijpenstrootje). De ronde apothecia van deze soort zijn ca. 0,3 mm in diameter en ontstaan diep in het weefsel. Eerst zijn ze te zien als kleine gaatjes, die zich later ontwikkelen in zachtvlezige grijsachtige apothecia.

Psilachnum pteridigenum Graddon

(Adelaarsvarenfranjekelkje)

Vindplaats: Kontich "Vuile plas", 14/06/2002, IFBL: C4.47.13.

Op vochtig liggende, overjarige stengelfragmenten van *Pteridium aquilinum* (Adelaarsvaren). Dit franjekelkje is goed te herkennen aan de lancetvormige parafysen die aan de top verdikt zijn en iets boven de asci uitsteken; de haren zijn wit, stomp en gesepteerd.

Anthostomella arenaria O.E. Erikss.

Vindplaats: Rumst "Oude Nete-arm", 02/02/2002, IFBL: D4.17.13

Op vochtig liggende stengels van *Calamagrostis epigejos* (Duinriet). De subglobuleuze perithecia hebben een diameter van 0,1-0,3 mm, er is een kleine papillate ostiole met een zwarte clypeus; de

sporen hebben een hyalien aanhangsel, maar de overlangse kiemspleet is niet altijd even duidelijk te zien. De soort lijkt sterk op andere soorten van dit geslacht, maar de vorm en de grootte van de sporen zijn verschillend.

Camargraphium stephensii (Berk. & Broom) Bubak
Vindplaats: Kontich "Vuile plas", 15/05/2002, IFBL: C4.47.13.

Op overjarige stengels van *Pteridium aquilinum* (Adelaarsvaren). Deze soort is zeer algemeen en werd op meerdere groeiplaatsen aangetroffen; de spleetvormige conidiomata zijn opvallend voor deze soort evenals de grote muriforme conidia.

Stagonospora caricis (Oudemans) Sacc.
Vindplaats: Hoboken "Polder", 01/03/2002, IFBL: C4.35.23.

Op dode stengels van *Arrhenatherum elatius* (Frans raaigras). De pycnidia van deze Coelomyceet zijn slechts 0,1-0,2 mm groot en liggen ingezonken in het substraat; de spoelvormige conidia vertonen 5-7 dwarssepten. In de literatuur wordt deze soort meestal beschreven als voorkomend op verschillende *Carex* spec. (Zegge-soorten).

Stagonospora gigaspora (Niesl) Sacc.
Vindplaats: Hoboken "Klaverbladdeef", 20/03/2002, IFBL: C4.45.34.

Op dode stengels van *Phalaris arundinacea* (Rietgras). De pycnidia van deze soort zijn 0,2 mm in diameter en zijn ingezonken behoudens de centrale ostiole. Van het genus *Stagonospora* werden reeds meer dan 350 soorten beschreven maar na revisie bleven slechts 77 over, die voorkomen op allerlei grassoorten.

Mycena lohwegii Singer
Vindplaats: Kontich "Vuile plas", 28/10/2002, IFBL: C4.47.13.

Deze kleine *Mycena* van 2-5 mm in diameter met een steeltje van ca. 60 x 0,4 mm heeft een wit klokvormig hoedje en is fijn doorschijnend gestreept; ze werd gevonden op overjarige stengelfragmenten van *Pteridium aquilinum* (Adelaarsvaren) die beschut werden door nieuwe varenstengels (microklimaat). Het vinden van deze kleine, tere paddestoeltjes is het resultaat van gericht zoeken. Deze soort is wellicht minder zeldzaam dan men vermoedt.

Rectipilus fascicularis (Pers.) Agerer
Vindplaats: Mechelen "Vrijbroekpark", 12/07/2002, IFBL: D4.27.23.

Op een stuk schors van *Picea abies* (Fijnspar) en op

02/09/2002 te Wilrijk "Fort 7" IFBL: C4.46.11, op een stuk vermolmd hout van *Crataegus* (Meidoorn). De gevonden soort is een witte bekervormige steeltjeszwam van nauwelijks 1 mm lang. (zie ook AMK mededelingen 2002.4).

Typhula corallina Quél. & Pat.
Vindplaats: Kontich "Vuile plas", 28/10/2002, IFBL: C4.47.13.

Op de binnenkant van vochtig liggende, overjarige stengelfragmenten van *Pteridium aquilinum* (Adelaarsvaren). Het is een wit knotsje van ca. 10 mm lang en is ingebed in een sclerotium van 2-3 x 1,5 mm waarop één of meerdere vruchtlichamen voorkomen. Deze saprofytische soort groeit veelal op bladeren en stengels van varens maar ook op andere kruidachtige planten.

Soorten gevonden door Hugo Ruysseveldt

Cerebella andropogonis Ces.
Vindplaats: Westvleteren, 23/11/2001, IFBL: E1.11.11.

Grazige wegkant. Slechts 5 hersenvormige sporodochia aangetroffen in de bloeiwijze van *Alopecurus geniculatus* (Geknikte vossenstaart). Deze soort werd in de loop van 2002 op minstens 20 andere locaties in West-Vlaanderen gevonden, in de bloeiwijze van o.a. *Lolium perenne* (Engels raaigras), *Lolium multifforme* (Italiaans raaigras), *Mollinia caerulea* (Pijpenstrootje), *Alopecurus geniculatus* (Geknikte vossenstaart). M.B. Ellis vermeldt de soort als "algemeen in de tropen" in *Dematiaceus Hyphomycetes* (1971). In "Microfungi on landplants" (1987) van M.B. Ellis & J.P. Ellis werd de soort niet opgenomen.

Periconia funerea (Ces.) Mason & M.B. Ellis
Vindplaats: Izegem "Mandelhoek", 22/11/2002, IFBL: D2.52.32.

In natte populier-aanplant. Donkergrijze, wattige propjes van ca. 5 mm op dode bladeren van *Carex acutiformis* (Moeraszegge).

Pucciniastrum agrimoniae (DC.) Tranzschel
Vindplaats: Aalbeke, verruigde spoorwegberm, 06/09/2002, IFBL: E2.41.43.

Uredosporen op de onderzijde van levend blad van *Agrimonia eupatoria* (Gewone agrimonie), regelmatig het hele oppervlak ervan bedekkend.

Ramularia lactea (Desm.) Sacc.
Vindplaats: Zillebeke "Palingbeek", 01/11/2002, IFBL: E1.34.14.

Bleekbruine vlekjes van ca. 5 mm, aan de onderkant van levend blad van *Viola riviniana* Reichenb. (Bleeksporig bosviooltje).

Ramularia primulae Thüm.

Vindplaats: Denderleeuw "Molenbeek-Meersen", 26/04/2002, IFBL: E3.28.23, in elzenbroek met overstaande populieren.

Bleekbruine vlekken van ca. 15 mm, aan de onderzijde van levend blad van *Primula elatior* (Slanke sleutelbloem).

Ramularia pruinosa Speg.

Vindplaats: Wevelgem, 05/06/2002, IFBL: E2.42.41, in grazige berm van autosnelweg.

Bleekbruine vlekken van ca. 10 mm, aan de

onderzijde van levend blad van *Senecio jacobaea* (Jacobskruiskruid)

Ramularia sambucina Sacc.

Vindplaats: Tiegem "Bassegebos", 04/04/2002, IFBL: E2.36.32.

Bleekbruine vlekken van ca. 7 mm, aan de onderzijde van levend blad van *Sambucus nigra* (Gewone vlier).

Uromyces muscari (Duby) A.H. Graves

Vindplaats: Tiegem, "Bassegebos", 04/04/2002, IFBL: E2.36.32.

Teliosporen op beide zijden van levend blad van *Hyacinthoides non-scripta* (Wilde hyacint).

Nieuwtjes uit de bibliotheek

Pascale Holemans

Vakantiestemming ! Met deze warme zomer gaat alles in een rustiger tempo. De bibliotheek bolt ook zoals een goed gesmeerde trein op zijn rails. Af en toe stapt een passagier op richting bib: de heren Walley en Vandeven met "Inventaris en status in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Bedreigde Paddenstoelen" op spoor Toegepaste Mycologie (Toe 037), idem dito, met een groepsticket Natuurpunt met "De oude Kleiputten van Terhagen" (Toe 038), Lado met "Nomenmyx, A

nomenclatural taxabase of Myxomycetes" op spoor Myxomyceten (Myx 014). Dank aan Myriam de Haan die deze reiziger op de juiste wagon geholpen heeft. Laatste passagier op spoor Monografieën Agaricales, Giovanni Robich met "Mycena d'Europa" (Mag 048). Een zeer mooi werk met beschrijvingen, microscopische tekeningen en foto's, voor een moeilijk genus. Veel sporen te zien dus in de bib!!! Tot de volgende stationstop.

Opstellen excursieprogramma 2004

Om het excursieprogramma voor het jaar 2004 tijdig te kunnen opstellen, vragen wij de leden om hiertoe de nodige voorstellen in te dienen. Gelieve hierbij telkens ten minste volgende gegevens te vermelden: locatie van de excursie, een gemakkelijk bereikbare plaats van samenkomst en een lokaal waar 's middags de meegebrachte picknick mag worden genuttigd. Indien er eventueel een snelle hap kan worden opgediend, is dit tevens mooi meegenomen. Voorstellen dienen ons te bereiken voor 11 november 2003, bij Jos Volders, Weverstraat 9 te 2440 Geel, tel: 014/54.91.44, E-mail: volders.jos@pi.be, of bij Guy Le Jeune, Beemdenlaan 67 te 2900 Schoten, tel: 03/658.54.31. In ons fungibestand "Funbel" kent Vlaanderen nog heel wat witte vlekken, veel van onze mooie

Vlaamse terreinen, met een ongetwijfeld aantrekkelijke mycoflora, werden door onze Kring nooit of onvoldoende bezocht. Om het excursieprogramma zo gevarieerd mogelijk te houden, is het nuttig om jaarlijks een aantal onbekende, of minder bekende gebieden te bezoeken.

Ook op de adviesraad van 25 november wordt U de mogelijkheid geboden om uw eventuele excursievoorstellen in te dienen, deze avond zal volledig aan het onderwerp "excursies" gewijd worden. Het deelnemen aan deze adviesraad is dus voor al de leden een ideale gelegenheid om een duidelijke inbreng te hebben in de excursieplanning voor volgend jaar.

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften

Karel Van de Put

Cryptogamie Mycologie 23, 4, 2002

In deze aflevering vinden wij enkel een artikel van B. Roussel et al. over de historiek van fabricage en gebruik van de amadou, afkomstig van *Fomes fomentarius*. Verder worden enkel nog tropische hyphomyceten besproken en het voorkomen van bepaalde lichenen in Spanje.

Bulletin de la Société Mycologique de France T 118, f. 2, 2002

Na twee In Memoriams over de bekende cortinarioloog Robert Henry stellen E. Martini en R. Hentic twee nieuwe Tomentelloïde fungi voor: *Tomentella retiruga* sp. nov., in de nieuwe sectie *Metatellon* sect. nov. en *Pseudotomentella armata* sp. nov., beide met kleurenfoto en microtekeningen. J. Boidin en G. Gilles delen het genus *Lopharia* in in drie genera, *Lopharia*, *Porostereum* en *Hjortstamia* gen. nov. en stellen de hoofdzakelijk tropische soorten voor met microtekeningen. *Entoloma atlanticum* sp. nov. is een nieuwe *Nolanea* uit de sectie *cosmeoexonema* die met een kleurplaat en microtekeningen wordt voorgesteld door G. Tassi. G. Garcia et al. brengen een gedetailleerde studie over een vondst van *Chloroscypha alutipes*, met kleurenfoto en microtekening. Verder brengen G. Redeuilh en G. Simonini nog een dertigtal fiches over de namen van de Europese Boleten.

Bolletino del Gruppo micologico G. Bresadolae 45, (1) 2002

Na een algemene inleiding over het genus *Inocybe* door het redactiecomité, opgefleurd met kleurenfoto's van *I. dulcamara*, *I. geophylla* var. *lilacina*, *I. umbricata* en *I. mixtilis* bespreken M. Bon en E. Ferrari interessante of zeldzame *Inocybes* uit de omgeving van de Simplon-pas, alle met kleurenfoto en microtekeningen: *I. fusciscentipes* var. *aurantionigrescens* var. nov., *I. grammata* var. *chamaesalicis* var. nov., *I. paludosa*, *I. substellata* en *I. pseudoumbrina*. A. Novello bespreekt de onlangs als nieuw beschreven boreale *I. rivularis* met kleurenfoto's en microtekening. *Clarkeinda trachodes*, een Aziatisch tropische *Agaricus*soort, werd gevonden in Calabrië en wordt besproken door C. Lavorato en M. Contu met kleuren- en microfoto's. M. T. Basso en M. Candusso brengen een beschrijving van *Melanoleuca brevipes*, met kleurenfoto en microtekening. *Agaricus romagnesii* wordt met kleurenfoto besproken door E. Battistin en

O. Chiarello. *Campanella caesia*, een vermoedelijk eerste vondst voor Italië wordt met kleurenfoto en microtekening voorgesteld door L. Lanconelli.

Bolletino del gruppo micologico G. Bresadola 45, (2) 2002

In hun elfde bijdrage over mycoflora van de Romeinse kust bespreken V. Migliozi en M. Camboni achtereenvolgens *Helvella juniperi*, *Boletus comptus*, *B. luridus*, *B. permagnificus* en *B. roseoalbidus*, alle met kleurenfoto en microtekening. A. Alpagò Novello beschrijft een vondst van *Bovista paludosa* met macro- en microkleurenfoto. In hun negende bijdrage over de Spaanse hypogaeë stellen F. Calonge et al. *Pachyphloeus macrosporus* sp. nov. voor met sporescan, ook van *Elaphomyces papillatus* en *Stephanospora caroticolor*, en een sleutel tot de zeven *Pachyphloeus*soorten. Als interessante vondst wordt *Ramaria fagetorum* voorgesteld met kleurenfoto en summiere microtekening. Verder vinden wij nog enkele technisch-chemische overwegingen omtrent de controle van gedroogde paddestoelen.

Mycologist 16, 4, 2002

Ann Wakefield bespreekt *Pneumocystis carinii*, een schimmel die bij immunosuppressieve personen longaandoeningen veroorzaakt en die vroeger verdacht werd een protozoa te zijn. In de reeks "Nuttige fungi van de wereld" behandelt D. Pegler nu *Amanita caesarea* en *A. zambiana*. R. Blanchette et al. bestudeerden het gebruik van *Phellinus igniarius* door de Eskimo's van West-Alaska en H. Evans et al. nemen de cacao-boomparasiet *Crinipellis perniciosus* en aanverwanten onder de loep, met kleurenfoto. In het 2de deel van de bespreking van de mycotoxinen door M. Moss komen de toxinen van *Fusarium* aan bod. In Profiles on Fungi vinden wij, met kleurenfoto, *Gloeothele (Gloeocystidium) lactescens* en als nieuwe Britse vondsten worden vermeld: *Sebacina dimitica*, *Chlorencoelia torta* en *Helvella phlebophora*. Verder haalt C. Ingold nog herinneringen op die hij overhoudt aan grote polyporen en zijn er nog twee artikels gewijd aan keratinofiele ascomyceten.

Mycolux 2003, 1

In deze aflevering gaat J-M. Pirlot verder met zijn bespreking van *Phallus hadriani* en historische vergiftigingen aan de hand van oude teksten. Verder

vinden wij nog, naast vindlijsten, een vergelijkende tabel tussen *Lactarius vellereus* en *L. bertillonii* en een kleurenfoto van deze laatste en van *Psathyrella sphagnicola*. Op de voorkaft prijkt een kleurenfoto van *Batarrea phalloides*.

Bulletin de la Société Mycologique de France T. 118, f. 3, 2002

Deze aflevering bestaat slechts uit twee artikels en die zullen maar weinigen bekoren. K. Soop levert een bijdrage over het genus *Cortinarius* in Nieuw-Zeeland en D. Mossebo et al. bestudeerden het genus *Termitomyces* in Kameroen, beide artikels met kleurenfoto's en microtekeningen.

Revista di Micologia 45, (4), 2002

P. Cazzoli bespreekt het genus *Xerocomus* met kleurenfoto van *X. subtomentosus*, *X. ferrugineus*, *X. chrysenteron*, *X. porosporus*, *X. pruinosus*, *X. rubellus*, *X. communis*, *X. dryophilus*, *X. armeniacus*, *X. persicolor*, *X. leonis*, *X. roseoalbus*, *X. badius* en *X. parasiticus*. *Hebelomina mediterranea* sp. nov. wordt gebracht door A. Gennari, met kleurenfoto en microtekeningen en met een sleutel tot de andere soorten van dit genus. C. Ostellari en C. Piuri bespreken *Russula atrorubens* en *R. amoenicolor*, met kleurenfoto en microtekeningen. Aardsterren met pectinaat peristoom worden onder de loep genomen door M. Sarasini, met sleutel tot de genera en kleurenfoto's van *G. berkeleyi*, *G. kotlabae* en *G. morgani*. G. Zecchin bespreekt het genus *Thelephora* in Noord-Italië, met kleurenfoto's van *T. anthocephala*, *T. molissima* en *T. atra*. E. Colluci bestudeerde *Galerina uncialis* met micro- en macrofoto's van de lamellen.

Cryptogamie Mycologie 24, (1), 2003

G. Moreno et al. maakten een electronenmicroscopische studie van het nivicole *Diderma niveum*-complex in Europa, met sporescans van *D. alpinum* var. *alpinum* en var. *macrosporum*, *D. microcarpum*, *D. niveum* en var. *ferrugineum* en var. *crustatosporum* en *D. meyeri* en met een sleuteltje tot de door de schrijvers erkende soorten in het *D. niveum*-complex. A. en C. Bellemère brengen een lijst van bibliografische gegevens over inoperculate Discomyceten van de jaren 2000 en 2001. De overige onderwerpen betreffen tropische zwammen en lichens.

Zeitschrift für Mykologie 69, 1, 2003

B. Oertel brengt een inleiding in de mycologische bibliografie met aanwijzingen tot het gebruik. In zijn

bijdrage tot de kennis van de paddenstoelenflora van het 5-Merenland brengt P. Karash een lijst van de gevonden soorten met kleurenfoto van *Entoloma formosum*, *E. caesiocinctum*, *Marasmiellus humilis*, *M. tricolor* var. *graminis*, *Ramaria fagetorum*, *Thuemenidium atropurpureum*. *Biscogniauxia marginata*, *Psathyrella impexa*, *Clavulinopsis helvola* var. *geoglossoides* en *Microglossum olivaceum*. *Neovossia molinae* is een op het sclerotium van *Claviceps purpurea* gelijkende brandzwam die uit Midden-Duitsland wordt gesignaleerd door H. Jage, met kleurenfoto en verspreidingskaartje. Helga Grosse-Brauckmann stelt twee nieuwe korstzwammen op Rubustakken voor: *Lepidomyces larsonii* sp. nov. en *Phlebiella rubi* sp. nov., beide met microtekeningen. E. Schild presenteert op zijn beurt vier nieuwe *Ramaria*-soorten: *R. roseola* sp. nov., *R. alutacea* sp. nov., *R. praecox* sp. nov. en *R. canobrunnea* sp. nov., met kleurplaten, microtekeningen en sporescans. Vier *Mycena*'s uit de sectie *Filipedes* werden bestudeerd door J. Miersch en P. Rönsh: *M. chlorantha*, *M. septentrionalis*, *M. urania* en *M. xantholeuca*, alle met een kleurenfoto en microtekeningen en een sleutel tot de soorten van de sectie *Filipedes*. F. Krauch en W. Jurkeit bespreken enkele interessante *Russula*'s uit Duitsland: *R. azurea*, *R. emeticella*, *R. lepidicolor*, *R. sororia** en *R. torulosa*, alle met microtekeningen en kleurenfoto van *.

Schweizerische Zeitschrift für Pilzkunde 81, (1-3), 2003

Als paddestoelen van de maand, met mooie kleurenfoto's en microtekeningen, vinden wij verspreid over de drie afleveringen *Psathyrella dunarum*, *Floccularia straminea*, *Stereum insignitum*, *Callistosporium luteoolivaceum* var. *minor*, *Octospora musci-muralis* en *Lentinellus castoreus*. Clemençon wijst op het belang van de centrale steelstreng bij *Coprinus comatus* en *C. sterquilinus* waardoor deze twee volledig verschillen van de overige *Coprinus*-soorten. In zijn verhaal "wie ruimt er het bos op?" gaat D. Zehfuss verder met saprotrofe fungi op dikhout, dunhout en parasitaire fungi, opgesmukt met kleurenfoto's van banale zwammen maar ook van *Diplomitoporus lindbladii*. A. Riva bespreekt de historische benadering van *Gerardtia borealis*, met kleurplaat en kleurenfoto. Beatrice Senn-Irlet bespreekt nieuwe werkmethodes voor de kartering. In alle afleveringen komen telkens enkele toxicologische onderwerpen aan bod, zoals o.a. het gevaar van albinovormen van giftige paddestoelen.

Field Mycology 4, (1-2), 2003

Als "paddestoelenportretten" vinden wij in deze twee afleveringen *Pluteus umbrosus* en *Macrolepiota fuliginosquarrosa*. H. Baker vond *Dermoloma magicum* in de gazon van Great Windsorpark, met kleurenfoto en B. Ing bespreekt zeer kort 21 Britse nivicole fungi met een sleutel tot de soorten en een kleurenfoto van *Lepidoderma chailletii*. *Neolentinus adhaerens* wordt besproken door M. Ainsworth, met een kleurenfoto. M. Richardon zet aan tot de studie van coprofiele fungi, een artikeltje opgefleurd met een kleurenfoto van *Coprinus stercoreus* en *Coprobria granulata*. In het artikel van K. Robinson over de duinflora in Lincolnshire vinden wij kleurenfoto's van *Melanoleuca cinereifolia*, *Clitocybe inornata* en *Pluteus* cfr. *griseoluridus*. B. Spooner bespreekt in zijn 5de deel over de bekerzwammen de *Helvellaceae* met sleutel tot de genera en soorten inclusief een korte beschrijving van deze soorten. Verder vinden wij nog een artikel van Liz Holden over het opwekken van interesse voor fungi bij schoolkinderen en een verhaal van G. Rutter over heksen, kleine zwarte zwammetjes en waanzin. Meldenswaard zijn de twee kleurenfoto's op de editoriaal-bladzijden van enerzijds een massale fructificatie van *Macrocystidia cucumis* op een mulchbed in Kew Gardens, en anderzijds de schedel van een ram waarvan de horens volledig begroeid zijn met *Onigena equina*.

Cahiers Mycologiques Nantais 15, 2003

In dit tijdschrift vinden wij enkel zeer vulgariserende artikeltjes over *Tuber borchii* in de streek van Nantes, verslagen over vondsten in de streek van Genève, een inventaris van de vallei van Gèvres en over *Russula vesca*.

PSL-Nieuws 10, (2), 2003

P. Eenhuistra bespreekt de wasplaten en knots-

zwammen van de Grote Heide te Venlo, met kleurenfoto van *Clavaria fumosa*. J. Bollen beschrijft de kluifzwammen in en rond het Bunderbos.

Het artikel van R. Bronckers et al. over paddestoelen op brandplekken wordt opgefleurd met kleurenfoto's van *Peziza petersii*, *P. echinospora* en *Faerberia carbonarium*. *Apioplagiostoma carpinicola* is een voor Nederland nieuwe pyrenomycete die wordt besproken door R. Bronckers, met een sleuteltje en een microtekening. P. Kelderman en R. Bronckers melden een vondst van *Melogramina campylosporium* door J. Bollen, met macro- en microtekening. Verder is er nog de vertaling van de sleutel uit "Die Terrestrische Stachelpilze Europas" van de onlangs overleden R.A. Maas Geesteranus.

Mycologist 17, (1), 2003

In zijn vervolghet verhaal over de nuttige fungi van de wereld gaat D.N. Pegler verder met *Lentinula elodes*, *Flammula velutipes*, *Pholiota nameko* en een *Tricholoma* cfr. *gambosa*. A. Hanson et al. behandelen het onderwerp mycofagie bij primaten. *Kriegelsteinera lasiosphaeriae*, een heterobasidiomycete op *Lasiosphaeria ovina*, is nieuw voor Brittanië en wordt met micro- en macrofoto's voorgesteld door A. Miller et al. B. Kendrick levert een kritische bespreking van de nieuwe uitgave van het "Dictionary of Fungi", B. Ing stelt *Licea margaritacea* sp. nov. voor (met matige zwart-witfoto). In "Profiles of Fungi" wordt *Hypochniciellum molle* voorgesteld met kleurenfoto en als nieuwe Britse vondsten worden *Coltrichia confluens*, *Hyphoderma albocreteum*, *H. sibiricum*, *Hypochnicium subrigescens* en *Kavina alboviridis* voorgesteld. Verder vinden wij nog een artikeltje over *Puccinia antirrhini* (met kleurenmicro- en macrofoto) en een over de ziekte Coccidioidomycose.

Vlaamse Paddetoelenkijkdag 19 oktober

- Provinciaal domein "Prinsenspark" te Retie. De organisatie van deze wandelingen, die tevens dienen ter afsluiting van een paddestoeltentoonstelling "Van Zwammen en Paddestoelen", ligt helemaal bij het personeel van het domein. Het aantal deelnemers is beperkt en men wordt verwacht voor de nodige afspraken contact op te nemen met het Provinciaal domein via het nummer 014/37 91 74.
- **Broek Denaeyer te Willebroek.** Samenkomst om 14 uur in de grote bocht van de Stuyvenbergbaan in Heindonk, Willebroek. In samenwerking met Natuurpunt, kern Willebroek.
Contactpersoon: Carl Van Den Broeck tel: 0475 220 843.

Paddestoelententoonstelling in het Peerdsbos 11 en 12 oktober 2003.

Onze jaarlijkse tentoonstelling heeft zoals gewoonlijk plaats in de inkomsthal van Kindervreugd in het Peerdsbos op zaterdag 11 en zondag 12 oktober, telkens van 10 tot 17 uur.

Het opbouwen van de tentoonstelling en het aanbrengen van paddestoelen gebeurt op vrijdag 10 oktober vanaf 17 uur. Wij verwachten zoveel mogelijk hulp, iedereen kan hier aan deelnemen, ook nieuwe leden. De opstelling is trouwens een leerzame bezigheid waarbij u heel wat nieuwe soorten zult leren kennen. Voor de kleine groep van steeds dezelfde mensen, die zich voor de talrijke activiteiten van de kring inzetten, zal het prettig zijn nieuwe gezichten op de werkvloer te zien.

Leden die niet in de mogelijkheid zijn vrijdag paddestoelen aan te brengen kunnen deze vanzelfsprekend zaterdag en zondag tijdens de tentoonstelling meebrengen.

Op de tentoonstellingsdagen verwachten we u ook talrijk, om bezoekers te ontvangen en hen de nodige uitleg te geven. Vooral zondagnamiddag is een drukke periode waarop we best wat hulp kunnen gebruiken.

Hopelijk zijn de weergoden ons gunstig gezind met veel regen vooraf zodat er veel paddestoelen zijn en veel zon tijdens de tentoonstelling om veel bezoekers te krijgen.

Paddestoelententoonstelling van de Cercle Mycologique de Bruxelles

Op zaterdag 4 en zondag 5 oktober houdt de CMB haar 65ste paddestoelententoonstelling in de centrale laboratoria van de U.C.L., E. Mounierlaan 51, te Sint

Lambrechts-Woluwe, 1200 Brussel.

De tentoonstelling is open voor publiek: zaterdag van 13 tot 18 h, zondag van 10 tot 18 h

Educatieve avonden

De bijeenkomsten gaan door in het verenigingslokaal, de Bioruimte van het RUCA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen, aanvang telkens om 20 uur, tenzij anders vermeld. Vóór iedere vergadering is er vanaf 19.30 uur gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenuen.

dinsdag 30 september	Bibliotheek-avond.	Pascale Holemans
dinsdag 7 oktober	Cursus microscopie gevorderden	19.30 u
dinsdag 14 oktober	Cortinarius-collecties van 2002: een klank en lichtspel Cortinarius werkgroep
dinsdag 21 oktober	Cursus microscopie beginners	19.30 u
dinsdag 28 oktober	Raad van Bestuur	
dinsdag 4 november	Cursus microscopie gevorderden	19.30 u
dinsdag 11 november	RUCA gesloten	
dinsdag 18 november	Cursus microscopie beginners	19.30 u
dinsdag 25 november	Adviesraad: excursies 2004	
dinsdag 2 december	Cursus microscopie gevorderden	19.30 u
dinsdag 9 december	Alles wat u altijd al heeft willen weten over Myxo's maar nooit durfde te vragen. Myxomyceten-werkgroep	
dinsdag 16 december	Cursus microscopie beginners	19.30 u
dinsdag 23 december	Adviesraad: Ankona-Project Beekvalleien	
dinsdag 30 december	RUCA gesloten	

Excursie Russulawerkgroep

Zondag 5 oktober **Kortenber** in plaats van zaterdag 4 oktober zoals aangekondigd in de vorige AMK Mededelingen (2003.2).

Opbelexcursie: Voor deelname contact opnemen met Guy Le Jeune Tel: 03 6585431

Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring

De Antwerpse Mycologische Kring werd opgericht in 1946. In 1963 werd het een vereniging zonder winstgevend doel. Zij heeft als doel de mycologie te bevorderen. De Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring organiseert hiertoe excursies, vergaderingen, voordrachten, determinatieavonden, werkweken, demonstratiedagen, tentoonstellingen. Er wordt driemaandelijks een tijdschrift uitgegeven, AMK Mededelingen. Op onregelmatige tijdstippen verschijnt Sterbeecia, een publicatie genoemd naar de Antwerpse priester, mycoloog, kruidkundige en architect, Franciscus Van Sterbeec (1630-1693). In 1991 werden AMK Mededelingen en Sterbeecia bekroond met de Emiel Van Rompaeyprijs voor floristiek. Er wordt systematisch een gegevensbestand bijgehouden over de verspreiding van paddestoelen in ons land.

De Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring onderhoudt ook contacten met andere mycologische verenigingen in binnen- en buitenland. De K.A.M.K. is erkend door de Vlaamse Mycologen Vereniging. De K.A.M.K. bezit een bibliotheek, die ondergebracht is in het verenigingslokaal, de Bioruimte van het RUCA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen. Alle leden kunnen hieruit boeken ontlennen.

Het lidgeld bedraagt 18 EUR per jaar, een gezinslidgeld 20 EUR. Betaling kan geschieden door overschrijving op bankrekening nr. 320-4183209-57 van de Antwerpse Mycologische Kring v.z.w. te Antwerpen. Buitenlandse leden betalen 20 EUR, 22 EUR voor een gezin, indien contant betaald wordt aan André Jacobs, Lode Zielenslaan 35 bus 7 te B-2050 Antwerpen. Bij overschrijving vanuit het buitenland op postgiro op PR 000-1415744-29 dienen de kosten door de betaler worden gedragen. Indien de betaling op een andere wijze gebeurt dient 27 EUR betaald ter dekking van kosten.

KAMK publicaties

Bij de bibliothecaris kunnen oude nummers van AMK Mededelingen verkregen worden.

Paddestoelenkartering

Secretariaat: Vandeven Emile, Opperveldlaan 14, B-1 800 Vilvoorde, tel: 02/267.74.18

Raad van bestuur van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring v.z.w.

voorzitter: de Haan André, Bezemheidelaan 6, 2920 Kalmthout, tel.: 03/666.91.34

ondervoorzitter: Moorthamer Freddy, Eyckensbeekstraat 16, 9150 Kruikebeke, tel.: 03/744.11.85

secretariaat & ledenadministratie: de Haan Myriam, Bezemheidelaan 6, 2920 Kalmthout, tel.: 03/666.91.34

schatbewaarder: Jacobs André, Lode Zielenslaan 35 bus 7, 2050 Antwerpen, tel.: 03/219.02.78

bibliothecaris: Holemans Pascale, Arthur Matthyslaan 89, 2140 Borgerhout, tel.: 03/322.40.05

andere bestuurders:

De Sutter Joke, Bloemenlaan 15, 2950 Kapellen, tel.: 03/664.94.14

Hendrickx Harrie (redactie AMK Mededelingen), Dalweg 16, 2328 Meerle, tel.: 03/315.87.69

Le Jeune Guy (coördinatie excursieprogramma), Beemdenlaan 67, 2900 Schoten, tel.: 03/658.54.31

Van de Put Karel, Herentalsebaan 149, 2100 Deurne, tel.: 03/366.37.26

Volders Jos (coördinatie excursieprogramma), Weverstraat 9, 2440 Geel, tel.: 014/54.91.44

Walleyne Ruben (redactie Sterbeecia), Predikherenstraat 37, 8750 Wingene, tel.: 051/65.89.80